

JOURNALISTI

Suomen Journalistiliiton ammattilehti • 99. vuosikerta 13.10.2023

8 | 23

**Kirja-ala pettyi
hallituksen alv-
suunnitelmiin**

s. 6

**Viranomaiset
rahastavat
asiakirjojen
salaamisella**

s. 24

**Sotauutisointi
ahdistaa
toimittajia**

s. 22

**Suoratoistokuplan
puhkeaminen uhkaa
tv- ja elokuva-alaa**

14

KUVA: MARLENE GAWRISCH

Lietsot kirjankustantajat lakkoilemaan, Sakari Laiho

s.10

Tällaisia ovat toimittajahahmot journalistien romaaneissa

s.26

Maria Pettersson • maria.pettersson@journalistiliitto.fi

Media unohti oikeutensa ja vallanpitäjät velvollisuutensa

Media ei saa missään olosuhteissa käyttää valtaapitävien henkilökohtaisia dokumentteja. Tätä mieltä on 40 prosenttia suomalaistoimittajista. Neljännes ei salli piilotettujen tallennusvälineiden käyttöä. 28 prosenttia ei hyväksy luottamuksellisten liike- tai viranomaisdokumenttien käyttöä ilman lupaa.

Tiedot käyivät ilmi Jyväskylän yliopiston raportista, jossa tarkastellaan kansainvälisen Worlds of Journalism Study -projektin suomalaistoimittajien vastauksia eettisiin kysymyksiin. Vaikuttaa siltä, että iso osa ammattikuntaa paheksuu tutkivan journalismin arkipäiväisiä työvälineitä ja toimintatapoja.

Eikö 40 prosentille kollegoista todellakaan tule mieleen mitään tilannetta, jossa olisi syytä julkaista valtaapitävien henkilökohtaisia dokumentteja? Ilmeisesti vallanpitäjät voisivat tehdä mitä hyvänsä kauppvoja, veljeillä kenen tahansa diktaattorin kanssa ja kirjoitella mielin määrin rikollista materiaalia, kunhan tekevät sen yksityisesti.

KESÄLLÄ POHDITTIIN, mikä tekee journalistista jäävin. Jotkut poliitikot kannattajineen esittivät, että *Helsingin Sanomien* toimittaja olisi jäävi tekemään juttua politiikosta, joka on tehnyt hänestä tutkintapyyntö. Hämmästyttävää kyllä, samaa mieltä oli osa kollegoista ja jopa päätoimittajista.

Tutkintapyyntöjen laatiminen on helppoa ja halpaa, ja pitääkin olla. Jos poliitikko kuitenkin saa tutkintapyyntöjen laatimalla lopetettua itseään koskevan kriittisen uutisoinnin, on media ongelmassa.

Vuonna 2019 paikallispolitiikka syytti *Etelä-Suomen Sanomien* yhdeksää toimittajaa kunianloukkauksesta, kun lehti oli kertonut tämän kourineen kollegaansa. Toimittajiin kohdistunut rikostutkinta kesti yli vuoden. Olisiko kaikkien yhdeksän pitänyt pidättäytyä yli vuodeksi kaikesta paikallispolitiikkaa koskevasta uutisoinnista? Ei tietenkään.

Muissa maissa journalisteja on onnistuttu hiljentämään rikossyytteillä, vaikka ne olisivatkin kaatuneet oikeudessa. Niin ei saa tapahtua

KUVA: OTTO PONTO

Vaikuttaa siltä, että iso osa ammattikuntaa paheksuu tutkivan journalismin arkipäiväisiä työvälineitä ja toimintatapoja.

Suomessa. Journalistien on syytä muistaa, mikä meille on sallittua.

YLEN MOT-OHJELMA tavoitteli entistä ministeriä, kansanedustaja **Vilhelm Junnilaa** (ps.) kuu-kausien ajan kysyäkseen hänen opintoihinsa ja uraansa liittyviä asioita. Kun Junnila ei vastannut, jalkautuivat journalistit Olympiaterminaaliin ja yhyttivät kansanedustajan siellä. Junnila oli kameroiden edessä selvästi vaivaantunut, ja jotkut pitivät ministerin väijytystä asiattomana.

Todellisuudessa journalistit tekivät tietenkin työtään täysin asianmukaisesti.

Lähes 200 työkseen poliitikkojen ja viranhaltijoiden kanssa tekemisissä olevaa journalismin ammattilaista kertoi Journalistiliiton kyselyssä syyskuussa, onko haastattelujen, tietojen ja kuvauslupien saaminen poliitikoilta ja viranhaltijoilta vaikeutunut.

40 prosenttia vastasi, että työskentely poliitikkojen kanssa on viime aikoina vaikeutunut jonkin verran tai paljon. Viranhaltijoiden

kanssa asioiminen oli vaikeutunut 56 prosentin mielestä. Ongelma koski niin paikallistasoa, maakuntia kuin valtakunnan tasoa.

Vallanpitäjillä on kuitenkin velvollisuus kertoa edesottamuksistaan ja vastata kriittisiin kysymyksiin.

Suomalainen media on länsimaisella mittapuulla kilttiä. Viime kesänä pääministeri sai hakata halkoja ja valtiovarainministeri pestä mattoja aivan rauhassa, vaikka meneillään oli Suomen historian suurin rasismikohu.

Monessa muussa maassa mattolaiturin yllä olisi kierrellyt median helikopteri ja halkoliiterin takana päivystänyt journalistilauma. Suomessa sellaiseen ei ole ollut tarvetta, koska poliitikot ovat ymmärtäneet median ja vallanpitäjien keskusteluvälien tärkeyden. Toivottavasti se ymmärretään myös jatkossa, ja toivottavasti journalistit uskaltavat hyödyntää kaikkia keinoja, jotka meille on sallittu. Muussa tapauksessa kansalaiset eivät saa tietoja, jotka heille kuuluvat. ●

KUVA: LIISA TAKALA

Kansanopistojen
journalismi-
koulutus voi
joutua kulukuurille
hallituksen
leikkausten takia
s.38

Kannen/Takakannen kuvitus: Klaus Welp

JOURNALISTI

Suomen Journalistiliiton
ammattilehti 99. vuosikerta
13.10.2023

VASTAAVA PÄÄTOIMITTAJA /
ANSVARIG CHEFREDAKTÖR
Maria Pettersson 045 6757 401

TOIMITUSSIIHTEERI /
REDAKTIONSSEKRETERARE
Manu Marttinen 050 310 3036

TOIMITTAJAT / REPORTRÄR
Nina Erho (työvapaalla)
Manu Haapalainen 050 501 0716
Marja Honkonen 050 379 9108
Seblewongel Tariku 046 618 1869
(toimitusharjoittelija)

ULKOASU / LAYOUT
Heli Saarela 050 470 0016

SÄHKÖPOSTIT
etunimi.sukunimi@journalistiliitto.fi
förnamn.släktnamn@journalistiliitto.fi

VERKKOLEHTI
www.journalisti.fi

TILAUKSET / BESTÄLLNINGAR
Jaicom Oy 03 4246 5383
journalisti@atex.com

PAINO / TRYCKERI
Botnia Print, Kokkola
ISSN 1236-3596 (painettu/tryckt)
1458-4271 (verkko/nät)

JULKAISIJA / UTGIVARE
Suomen Journalistiliitto
Finlands Journalistförbund
09 612 2330
PL 252, 00531 Helsinki

SEURAAVA JOURNALISTI 9/2023
ILMESTYY 10.11., AINEISTO 1.11.

ILMOITUSMYynti:
www.journalisti.fi > ilmoittajille
044 755 5002

Vertaisarvioimattomista tutkimuksista on uutisoitava varoen, kirjoittaa tiedetoimittaja Anssi Bwalya

Anssi Bwalya, teksti • Aapo Huhta, kuva

ANSSI BWALYA

- 27-vuotias toimitaja ja psykologian väitöskirjatutkija Edinburghin yliopistossa Skotlannissa.
- Asuu ja työskentelee Edinburghissa ja Tampereella.
- Valmistunut psykologian tutkimuksen maisteriksi Leidenin yliopistosta Alankomaista ja psykologian kandidaatiksi Tampereen yliopistosta.
- Kirjoittanut free-lancerina muun muassa *Tiede*-lehteen, *Ylioppilaslehteen* ja *Psykologi*-lehteen. Työskenteli kesän 2023 Ylen uutistoimituksessa Tampereella.

Tutkimustulokset julkaistiin eilen, eikä niitä ole vielä vertaisarvioitu” (YLE, 10.2.2020), ”kyseessä on vielä toiseksi vertaisarvioimaton tutkimus” (Aamulehti, 31.5.2021), ”tutkimus on nyt vertaisarvioissa” (HS, 20.10.2022).

Tiedeuutisissa viitataan usein tutkimustuloksiin, jotka eivät ole käyneet läpi tieteelliseen julkaisuprosessiin kuuluvaa riippumattomien tutkijoiden tekemää vertaisarviointia.

Englanniksi näistä vertaisarvioimattomista tutkimusjulkaisuista käytetään termiä ”preprint”. Preprint-julkaisut ovat nykyisin tiedemaailmassa yleisiä. Tutkimusta pyritään kehittämään entistä avoimempaan suuntaan, ja moni tutkimusryhmä julkaisee alustavat havaintonsa kaikkien nähtäville niin pian kuin mahdollista. Oletuksena on, että tulokset ilmestyvät myöhemmin vertaisarvioidussa tieteellisessä julkaisussa.

Koronapandemian myötä preprint-julkaisuja alkoi näkyä uutisissa aiempaa enemmän niin Suomessa kuin kansainvälisestikin. Alustavat havainnot viruksen ominaisuuksista ja rokotteiden tehosta haluttiin heti suuren yleisön tietoon.

Pandemian jälkeen vertaisarvioimattomat tutkimukset ovat jääneet tiedeuutisiin. Viime aikoina vertaisarvioimatonta tutkimustietoa on käytetty muun muassa suprajohotteita, sukuelinten tuntoaistia ja yhteiskuntaluokan periytymistä käsittelevissä jutuissa.

Preprint-julkaisujen tutkimustyö voi olla aivan yhtä laadukasta kuin jo vertaisarvioituissa ja julkaistuissa tutkimusartikkeleissa. Vertaisarviointi tarjoaa silti tietyn ”kuluttajansuojan”: useampi alan asiantuntija on lukenut tutkimuksen ja todennut sen julkaisukelpoiseksi. Ilman vertaisarviointia toimittajat ja heidän yleisönsä jäävät omilleen. Tutkimuksen menetelmien, tulosten ja johtopäätösten luotettavuutta tulisi silloin kyetä arvioimaan itsenäisesti.

VIIME KESÄNÄ KOREALAINEN tutkimusryhmä pääsi uutisiin vertaisarvioimattomilla väitteillä huoneenlämmössä toimivasta suprajohotteesta. Muut tutkimusryhmät eivät ole onnistuneet toistamaan alkuperäisiä havaintoja, ja väite näyttää jäävän uutisankaksi. Koronapandemian aikaiseen vertaisarvioimattomien tutkimusjulkaisujen tulvaan taas mahtui perättömäksi osoittautuneita väitteitä muun muassa siitä, että virus olisi lähtöisin käärmeistä tai muistuttaisi perimältään hyvin paljon HI-virusta.

Harva meistä osaa itse arvioida tutkimuksia, joten vertaisarvioimattomiin tutkimuksiin liittyvä epävarmuus on aina tärkeää ilmaista selkeästi. Viesti ei luultavasti välity suurelle yleisölle pelkällä lyhyellä maininnalla vertaisarvioinnin puutteesta. Epävarmuus tulisi avata yleisajuisemmin ja tutkimustulokset tulisi kehystää jutussa sen mukaisesti.

Usein näin jo toimitaankin, mutta käytännöt tuntuvat vaihtelevan. Samaan suuntaan viittaa englanninkielisen verkkomedian koronauutisoinnista tehty tutkimus: vain noin puolet tutkijoiden tarkastelemista preprint-julkaisuihin viitanneista jutuista korosti lähteeseen liittyvää epävarmuutta.

Tutkimuslähteiden kuvailu jää toki yleistajuisia juttua tehdessä helposti vähemmälle huomiolle, eikä epävarmuuden alleviivaaminen yleensä tee jutusta vetävämpää.

Vertaisarvioinnin puute ei kuitenkaan ole mikään pieni tekninen yksityiskohta. Jos tiedon epävarmuuden selkeä kuvaaminen tuntuu syövän jutun uutisarvon, voi kysyä itseltään, kannattaako tutkimustuloksista ylipäänsä vielä uutisoida. Voisiko aiheen pariin palata, kun tutkimus on vertaisarvioitu?

Toinen pätevä tapa saada juttuun lisää varmuutta on tietysti usean eri asiantuntijan haastattelu ja kattava perehtyminen muihin alan tutkimuksiin. Tutkimuksista ei ylipäänsä kannattaisi uutisoida ilman tällaista taustatyötä. Vertaisarvioimattomien lähteiden kohdalla taustatyön sivuuttaminen on erityisen vastuutonta. ●

Kustantaja Niko Aula pitää suunnitelmaa nostaa kirjojen arvonlisäveroa huonona. Aulan perustama Aula & Co -kustantamo on nykyisin ruotsalaisen Storytel Books -yrityksen omistama.

Kirja-ala toivoi nolla-alvia. Sen sijaan Suomi aikoo verottaa kirjoja monia muita maita raskaammin.

Marja Honkonen, teksti ● Kai Widell, kuva

88

Kansallisen mediatutkimuksen mukaan sanomalehtisisältöjä lukee digitaalisena 88 prosenttia suomalaisista. Yleisintä digilukeminen on 35–44-vuotiaiden ikäryhmässä. Vähiten sanomalehtien digitaalisia kanavia käyttävät 65 vuotta täyttäneet. Vain digitaalisena sanomalehtiä lukee 1,9 miljoonaa suomalaista. Pelkästään painettuna sanomalehtiä lukee 344 000 suomalaista.

Lähde: Kansallinen mediatutkimus 2023

Keskisuomalainen karsii lehtiensä iltamyspäiviä, toimitukset välttyivät kovilta irtisanomisilta. Lue lisää: [Journalisti.fi](https://journalisti.fi)

Kirjakustantajat ovat pettyneitä hallituksen suunnitelmiin nostaa kirjojen arvonlisävero 14 prosenttiin.

”Nosto menee suoraan kuluttajahintoihin. Se tekee hallaa kirjakaupoille ja kustantajille. En voi sanoa pitäväni päätöstä kauhean viisaana”, Aula & Co -kustantamon perustaja ja kustantaja **Niko Aula** sanoo.

”Lapsiperheiden lukuharrastuksella on selvä yhteys lukutaitoon ja oppimistuloksiin. Sitä pitäisi tukea, ei vaikeuttaa”, Otavan toimitusjohtaja **Eva Reenpää** sanoo.

”Inflaatio ja kustannusten nousu ovat luoneet jo ilman veronkorotustakin paineita kirjojen hinnan nousulle.”

Hallitusohjelman kirjaus arvonlisäveron nostosta oli alalle järkytys, Suomen kustannusyhdistyksen johtaja **Sakari Laiho** sanoo.

Kirjojen verotus on muuttumassa täysin päinvastaiseen suuntaan kuin kustantajat vielä keväällä 2022 toivoivat. Tuolloin EU hyväksyi direktiivin, jonka turvin jäsenmaat voisivat pudottaa kirjojen ja lehtien arvonlisäveron nolnaan.

Petteri Orpon (kok.) hallitus aikoo kuitenkin kerätä aiempaa korkeampaa arvonlisäveroa tuotteista ja palveluista, joiden alv on nyt 10 prosenttia. Esimerkiksi kirjat, elokuvanäytökset, viihteen ja kulttuurin pääsyliput sekä Ylen tulot siirtyisivät 14 prosentin arvonlisäverokantaan. 10 prosentin alv-kantaan jäisivät vain sanoma- ja aikakauslehdet.

Hallitus toivoo keräävänsä 205 miljoonaa euroa lisää verotuottoja. Ensi vuoden budjetissa muutos ei vielä näy, vaan hallituksen on tarkoitus antaa asiasta eduskunnalle esitys huhtikuussa 2024.

”Lehdet jäivät kymppiin – onneksi olkoon heille, hieno asia. Kirjojen alemman arvonlisäverokannan perusteet ovat kuitenkin samat kuin lehdillä: kansankunnan pitää sivistyä ja oppia. Ensimmäistä kertaa meidät erotettiin ryhmästä”, Laiho sanoo.

Vaalien alla muun muassa Journalistiliitto, Medialiitto sekä Suomen kustannusyhdistys vaativat kirjoille ja lehdille vapautusta arvonlisäverosta.

Kirjojen arvonlisäveron korottaminen 14 prosenttiin tarkoittaisi, että Suomesta tulisi yksi raskaimmin kirjoja verottavista maista Euroopassa. Euroopassa yleisin kirjojen alv-prosentti on kuusi, ja esimerkiksi Norjassa kirjoista ei makseta arvonlisäveroa lainkaan. Tanskassa kirjoista maksetaan sama arvonlisävero kuin muista tuotteista, 25 prosenttia.

Suomen kustannusyhdistys on laskenut, että kirjojen osuus alv-korotuksesta toisi valtiolle 17–19 miljoonaa euroa lisää.

VUONNA 2012 SUOMI NOSTI sanoma- ja aikakauslehtien tilausmaksujen alvin nolasta yhdeksään, vuotta myöhemmin 10 prosenttiin. Päätöksen on jälkikäteen arvioitu osuneen huonoon saumaan, keskelle toimialan murrosta. Mediataloista hävisi lyhyessä ajassa tuhat työpaikkaa. Lehtiyhtiöt perustelivat irtisanomisia muun muassa arvonlisäveron nostolla.

Sakari Laihon mukaan on vielä liian aikaista arvioida, miten kirja-alvin korottaminen vaikuttaisi kustannusalan talouteen ja työllisyyteen. Vahingollisin se on hänen mukaansa kirjakaupoille, jotka ovat jo muutenkin vaikeuksissa.

Alv-uudistus voi myös tarkoittaa sitä, että verotaja saisi myydystä kirjasta jatkossa enemmän kuin kirjailija. Näin arvioi kirjailija ja *Parnasso*-kirjallisuuslehden tuottaja **Karo Hämäläinen** kesällä *Suomen Kuvalehden* kolumnissaan. Hämäläisen esimerkissä 33 euroa kirjakaupassa maksavasta kirjasta menisi verottajalle 4,05 euroa ja kirjailijalle 3,60 euroa.

Kirjailijaliitto ja Suomen tietokirjailijat ry ovat päätyneet laskuissaan samankaltaiseen tulokseen. Liittojen syyskuussa julkaistun tulotutkimuksen mukaan kirjailija saa tekijänoikeustuloja painetusta kirjasta tosin yleensä vielä vähemmän kuin Hämäläisen esimerkissä.

Kaunokirjailijalle jää tyypillisesti 2,68 euroa per kirja, tietokirjailijoiden mediaani oli 3,00 euroa per kirja. Striimipalveluissa kaunokirjailija saa kuunte-lukerrasta 0,53 euroa ja tietokirjailija 0,43 euroa.

”Hallituksen kaavailema uudistus tuntuu järjetömältä. Hallitusohjelmassa kiinnitetään huomiota lukemisen edistämiseen, mutta samaan aikaan korotetaan kirjallisuuden verotusta. Sehän toimii aivan päinvastoin”, Suomen tietokirjailijoiden toiminnanjohtaja **Sanna Haanpää** sanoo.

VALTIOVARAINMINISTERI RIIKKA PURRA (PS.) ei pidä mahdollisena, että hallitusohjelmaa vielä muutettaisiin ja kirjat jäisivät lehtien tapaan 10 prosentin alv-kantaan. Ministeri vastasi *Journalistin* kommenttipyyntöön sähköpostitse.

Purran mielestä 10 prosentin alvin korottaminen on vähemmän haitallista kuin esimerkiksi ruuan arvonlisäveron nostaminen. Ristiriitaa hallitusohjelman lukutaitotavoitteiden kanssa Purra ei halunnut kommentoida: kirjallisuus ja kulttuuri kuuluvat toisen ministerin vastuulle.

”Valtiovarainministerinä vastaan veropolitiikasta”, Purra kirjoittaa.

”Onneksi ensi vuonna palkansaajan käteen jää selvästi enemmän rahaa, jolla tehdä mieluisia hankintoja.” ●

Meillä ei kunnioiteta mediaa eikä kulttuuria samalla tavalla kuin Virossa. Painettu kieli on pienelle kansalle elinehto.

Freelancetoimittaja Antti T. Kiuru Journalistissa 27.9. Lue lisää: [Journalisti.fi](https://journalisti.fi)

Suomalaisella Maikkarilla ja ruotsalaisella TV4:llä käytiin muutosneuvotteluja – katso, miten ne erosivat toisistaan. Lue lisää: [Journalisti.fi](https://journalisti.fi)

Luottamushenkilö Petteri Savolainen luonnehtii neuvotteluja raskaiksi. "Roi-kuimme löysässä hirressä seitsemän viikkoa."

MTV:n uutisista lähtee kolme, radiouutiset lopetetaan

Manu Haapalainen, teksti • Heli Saarela, kuva

MTV Oy vähentää muutosneuvottelujen seurauksena 23,5 työpaikkaa. Alun perin vähennystarve oli 45 työpaikkaa.

MTV ei ole toistaiseksi kertonut, mihin osastoihin irtisanomiset kohdistuvat. *Journalistin* tietojen mukaan vain kolme niistä kohdistuu MTV:n uutistoimitukseen. Lisäksi muutamaa uutisten määräaikaaisuutta ei jatketa.

Vaikutukset uutistuotantoon jäävät näin ollen pelättyä vähäisemmiksi. Työnantaja ilmoitti alun perin 14 hengen vähennystarpeesta uutistuotantonsa.

MTV aikoo luopua ensi kevääseen mennessä radiouutisistaan ja tekstikanavastaan. Lisäksi MTV Uutiset Liven tuotantoa kevennetään. *Huomenta Suomen*, tv-uutisten ja *Viiden jälkeen* -ohjelman tekeminen jatkuu entisellään, samoin verkkouutisten.

"Ainakaan ei käynyt niin, että laitettaisiin kymmeniä ihmisiä pihalle ja yritettäisiin tehdä sama määrä sisältöjä kuin ennenkin. Uutisorganisaation ja käskysuhteiden järjestelyä on tiedossa", MTV:n sisällöntekijöiden luottamushenkilö **Petteri Savolainen** sanoo.

Alkuperäistä vähennystarvetta saatiin MTV:n mukaan pienennettyä ulkoisen työvoiman vähentämisen lisäksi osa-aikaistamalla työntekijöitä sekä ottamalla käyttöön henkilöstön hyviä ratkaisuehdotuksia.

Savolainen luonnehtii tunnelmia MTV:llä osittain helpottuneiksi.

"Tässä on oltu kuusi-seitsemän viikkoa löysässä hirressä. Irtisanottavien noinkin pieni määrä oli suuri yllätys", Savolainen sanoo.

MTV Oy:n muutosneuvottelut päättyivät 3. lokakuuta. ●

YLE SUUNNITTELEE IRTISANOMISIA JA PASILAN LAVASTAMON LOPETTAMISTA

Yleisradio on aloittanut muutosneuvottelut Urheilu ja tapahtumat- sekä Luovat sisällöt ja media -yksiköissä. Neuvottelut koskevat lavastamoja sekä tuotantojen suunnittelua.

Yle suunnittelee Pasilan-lavastamonsa lopettamista ja jopa kaikkien 13 työntekijän irtisanomista. Yle aikoo keskittää oman lavastamotoimintansa Tampereelle ja lisätä ostoja ulkoa.

Tuotantojen suunnittelun neuvottelujen piirissä on 164 työntekijää, joista 116 on ohjelmatyöntekijöitä. Neuvottelut liittyvät suunnitelmiin uudistaa tuotantotapoja. Irtisanominen uhkaa enintään 10 työntekijää.

Ylen ohjelmatyöntekijöiden pääluottamushenkilö **Mikko Martikainen** korostaa, että työpaikkojen kohtalo aidosti auki.

"Työnantaja on esimerkiksi viestinyt olevansa valmis kuuntelemaan, että jos löytyy vaihtoehto säilyttää lavastamon toiminta."

Molemmat muutosneuvottelut alkoivat perjantaina 6. lokakuuta ja kestävät vähintään kuusi viikkoa.

Marja Honkonen

KYSELY: JOURNALISTITIEN TIEDONSAANTI VAIKEUTUNUT

Journalistien on aiempaa vaikeampaa saada haastatteluja, tietoja ja kuvauslupia poliitikoilta ja viranhaltijoilta. Tämä selviää Journalistiliiton syyskuussa tekemästä kyselystä.

Työskentely poliitikkojen kanssa on viime aikoina vaikeutunut jonkin verran tai paljon, kertoo 40 prosenttia vastaajista. Yli puolet vastaajista on sitä mieltä, että viranhaltijoilta tietojen ja haastattelujen saaminen on vaikeutunut paljon tai ainakin jonkin verran. Kyselyssä kartoitettiin tilannetta kunnissa, maakunnissa ja valtakunnan tasolla.

Kyselyyn vastaajat kertovat, että työnteke on vaikeutunut monesta syystä: kasvanut epäluulo mediaa kohtaan, haastateltavien somepelko ja keskusteluilmapiiirin muuttuminen.

Manu Marttinen

KKV VAHVISTI: LIITTO VOI NEUVOTELLA ITSENSÄTYÖLLISTÄJIEN TYÖEHDOISTA

Kilpailu- ja kuluttajavirasto (KKV) on vahvistanut, että Journalistiliitto ja muut ammattiliitot voivat neuvotella työnantajien kanssa itsensätyöllistäjien työehdoista.

Se tarkoittaa, että Journalistiliitto voi ryhtyä neuvottelemaan työnantajapuolen kanssa asioista

kuten freelancereiden minimipalkkiosta sekä muista työstä maksettavista korvauksista, työajasta, työn tekemisen paikoista, lomista, vapaista, työterveydestä, vakuutuksista ja sosiaaliturvasta. Tähän saakka liiton neuvotteluoikeus on koskenut vain työsuhteisia työntekijöitä.

Euroopan komissio linjasi ammattiliittojen neuvotteluoikeuksista viime syksynä. Työnantajien järjestö Medialiiton mukaan neuvottelut ovat olleet Suomen kilpailuoikeuden vastaisia eikä se ole aloittanut neuvotteluja työntekijäjärjestöjen kanssa.

Manu Marttinen

Pesukarhuspekulaatio päästi ministerin liian helpolla

KUVA: MEERI UTTI

Tämä tiedetään varmuudella: perussuomalaisten **Vilhelm Junnila** käytti uusnat-sien ja muun äärioikeiston symboleja osana poliittista kampanjointiaan ja muuta julkista viestintäänsä. Hän on myös kansanedustajana puhunut äärioikeiston tapahtumasa osin uusnatseista koostuneelle yleisölle.

Nämä seikat nostettiin sosiaalisessa mediassa esiin, kun Junnila nimitettiin ministeriksi. Hallituspuolueiden kaikki kansanedustajat katsoivat kuitenkin muutamia poikkeuksia lukuun ottamatta, ettei tämä ollut este ministerinä toimimiselle. Julkisen keskustelun seurauksena Junnila erosi itse ministerin paikalta, mutta jatkoi monissa tärkeissä poliittisissa tehtävissä.

Tällä hetkellä on epäselvää, hyväksytäänkö suomalaisen politiikan huipulla natsistisia viittauksia sisältävä viestintä. Noin puolet eduskunnasta ei pitänyt Junnilan toimintaa esteenä ministerin tehtävään nimittämiseksi. Lähes koko hallitus ilmaisi virallisen tukensa Junnilalle, vaikka hallitus samaan aikaan sanoutui äänekkäästi irti rasistisesta ääriajattelusta.

Tilanne oli – ja on yhä – erittäin vakavassa kysymyksessä erittäin epäselvä. Tästä syystä on erityisen tärkeää, että journalismi esittää Junnilan tapauksessa tosiasiat mahdollisimman selkeinä. Tilanteen kaikenlaista hämärtämistä tulisi journalismissa kaikin keinoin välttää.

SEURAAVAKSI TOIMITTAJAT ja somekommentoiijat valittavasti huomasivat pesukarhut kravatussa, jota Junnila käytti luottamusäänestyksen aikana. Pesukarhun englanninkielisellä lempinimellä ”coon” on Yhdysvalloissa rasistinen merkitys. Merkitys ei kuitenkaan ole yleinen: pesukarhun kuva ei lähtökohtaisesti viittaa rasistiseen pilkkanimitykseen. Pesukarhu on yleisesti käytetty koristekuva-aihe. Jos Junnila halusi asuvalinnallaan eduskunnassa luoda nimenomaan rasistisen miellelyhtymän, sitä ei ole pystytty näyttämään toteen.

Junnila itse käytti syntynyttä keskustelua tilanteen hämärtämiseen. Blogikirjoituksessaan *Pesukarhujahti – vastine kesän syytöksiin* hän esitti julkisuudessa avoimeksi jääneen tulkinnan kravattistaan ikään kuin keskeisimpänä asiana häneen

kohdistuneesta kritiikistä. Retoriikan oppien mukaisesti hän kumosi heikoimman argumentin, vähätteli kaiken muun merkitystä ja ohitti osan tosiasioista kokonaan. Jos Junnilan tarkoituksena oli kravattivalinnallaan sekoittaa ja hämärtää julkista keskustelua, hän onnistui siinä varsin hyvin.

TILANNE EI MISSÄÄN TAPAUKSESSA ollut toimituksille helppo. Toimittajien työtä on kertoa myös epävarmoista asioista, jos niiden tueksi on riittävästi faktaa. Vaarana kuitenkin on, että tällainen julkinen spekulaatio tekee asiat poliitikoille liian helpoiksi. Heikoimman argumentin kumoaminen on hyvin tehokas ja helppo julkisuuden hallinnan tempu. Se on vaarana aina, kun spekulaatio jää ilmaan – kuten näyttää käyneen pesukarhun kanssa.

Spekulaatio huterallakin näytöllä on toimitajille houkuttelevaa monesta syystä. Ensinnäkin on inhimillistä rakentaa mielessään satunnaisista tapahtumista ehjää tarinaa. Ajattelempa, että asuvalinnan täytyy ilman muuta olla tiedostettu valinta, joka liittyy meneillään olevaan tarinaan.

Toiseksi journalismi kärsii eräänlaisesta fomo-ilmiöstä, ulkopuolelle jäämisen pelosta. Kun jostain puhutaan somessa, tuntuu pahalta, ettei siitä puhuta myös omassa mediassa.

Kolmanneksi journalismin ansaintalogiikka edellyttää, että tarinoihin ilmestyy aina uusia käänteitä. Näin uutisvirtaa voidaan päivittää riittävän usein.

Neljänneksi toimituksissa vieroksutaan työtä, josta ei synny tuotetta. Asioiden tarkistaminen ja selvittäminen ilman, että syntyy mitään julkaistavaa, ei ole toivottavaa.

Ja kuitenkin monissa tapauksissa juuri se olisi sitä tärkeintä journalistista työtä. Tarkistaa, tiedetäänkö asiasta niin paljon, että siitä kannattaa tehdä uutisia. Toisinaan tärkein journalistinen päätös on jättää uutisoimatta.

On hyvä kysyä, paransiko pesukarhu-uutisointi suuren yleisön ymmärrystä siitä, mistä Junnilan ministerierossa oli kyse. Vai hämärsikö se mahdollisesti sitä? Olisiko pesukarhukravatin mahdollisen symboliikan selvittämisen pitänyt olla toimitusten sisäistä työtä julkisuuteen tuodun spekulaation sijaan? ●

Sakari Laiho, 53

- Suomen kustannusyhdistyksen johtaja vuodesta 2007.
- Medialiiton kirjojen ja oppimateriaalien toimialajohtaja.
- Aiemmin toiminut kustannusjohtajana, julkaisupäällikkönä ja kustannustoimittajana WSOY:llä 1998–2006. Aloitti työuransa asianajotoimiston harjoittelijana 1997.
- Koulutukseltaan oikeustieteiden kandidaatti, Turun yliopisto 1996.
- Federation of European Publishers -yhdistyksen hallituksen jäsen, Kopioston hallituksen varapuheenjohtaja.
- Harrastukset: salibandy, nyrkkeily, golf, pöytätennis, umpihankiihko, lukeminen ja metsätyöt.
- Asuu Espoossa. Perheeseen kuuluvat vaimo ja kaksi aikuista poikaa.

Aiot lietsoa kirja-alan yritykset lakkoilemaan hallitusta vastaan,

Sakari Laiho

Suomen kustannusyhdistyksen johtaja haluaa, että virikesetelillä voisi ostaa kirjoja ja Kela-kortilla punaviiniä.

Manu Marttinen, teksti ● Juuso Westerlund, kuva

Olet kotoisin Porista, missä kuulemma pärjää parhaiten "isoilla nyrkeillä". Sinusta tuli supliikkimies jo nuorena, kun väistelit kuumottavat tilanteet puhumalla.

Joka noi väittää saa tul' koittaa. Mä oon kivet taskus syntynyt, paina se lehtees.

Kuljet alan tapahtumissa vanha paksu kirja kainalossasi. Kirjan sisään on koverrettu tila viinapullolle, josta kaatelet tutuille ryyppyjä.

Tämä ei pidä paikkaansa ollenkaan. Kirja ei ole vanha eikä kovin paksukaan.

Olet muutenkin kova tarjoamaan juomakierroksia, koska sinulle on tärkeää hurmata aivan kaikki ihmiset, missä ikinä liikutkin.

Kokemuksesta pettyneenä voi todeta, että viinalla hurmaaminen ei onnistu, vaan sisältö ratkaisee siinäkin lajissa.

Sinulla on kuulemma hauskat jutut. Epäilet silti aina, että kaikki nauravat lähinnä siksi, että olet johtaja.

Tätä en osannut aiemmin epäillä, joten siinä meni viimeiset rippeet itsekunnioituksesta, että kiitos vaan.

Olet ollut aikanaan Finlandia-palkintoraadeissa sihteerinä. Suunnittelet kirja-alan johtajille suunnattua Sakari Laiho -palkintoa.

Tämä on vanhentunut tieto, koska Sakari Laiho -palkintopysti on jo veistettävänä.

Olet Medialiiton johtoryhmän jäsen. Maamme hallitus suunnittelee kirjojen arvonnalisäveron nostoa. Aiot lietsoa kirja-alan yritykset lakkoilemaan hallitusta vastaan.

Olen ollut suunnittelemassa jo vuosikymmeniä vallankumousta vapuksi. Nyt se on lähempänä kuin koskaan. Olet ehdottanut, että virikesetelillä voisi ostaa kirjoja. Aiot vedota hallitukseen, että samalla setelillä voisi ostaa myös punaviiniä.

Luulen, että tässä on mennyt viinit ja vellit sekaisin.

Virikesetelillä pitäisi saada ostaa kirjoja, koska on huu-tava väärä, että kansalaisten keskuudessa suosituin ja tasa-arvoisin kulttuuriala on jätetty seteliostojen ulkopuolelle. Viiniä pitäisi voida lunastaa Alkoista Kela-kortilla, kuten Uno Turhapuro -elokuvassa 1970-luvulla.

Kustannusala kärsi viime vuonna erityisesti joulumyynnin sakkaamisesta. Et ymmärrä kallistuneen sähkölaskunsa maksavia ihmisiä, jotka valitsevat mieluummin lämpimän kodin kuin hyvän kirjan.

Vanha viisaus sanoo, että ei ole vääränlaista säätä, vaan väärää pukeutumista. Winston Churchilliltä kysyttiin, miksi emme leikkaisi kulttuurilta ja satsaisi vielä enemmän aseisiin. Hänen väitetään vastanneen, että 'minkä puolesta me sitten taistelisin'. Viileässä lukeminen on siis isänmaallista.

Et ehdi työ-, golf-, sähkö- ja hiihtokiireidesi takia oikeastaan koskaan lukemaan kirjoja.

Et taida tuntea golf-sairauden taudinkuvaa. Pelkästään siitä aihepiiristä olen ehtinyt lukea lukuisia kirjoja.

Olet ollut pitkään johtajana kustannusallalla. Haaveilet vaihdosta sellaiselle alalle, joka olisi nousukiidossa toisin kuin kirja-ala.

Kirja-ala on juuri räjähtämässä ennen näkemättömään kasvuun. Siitä kelpaa eri urheilulajien pukuhuoneissa liittojohtajana leijua.

Olet juristi ja ilmaiset itseäsi kirjoittamalla lähinnä vetoomuksia, julkilausumia ja sähköpostia. On eduksi koko alalle, että et ala kirjoittaa maan kirjoja.

Siksi minusta tuleekin isona journalisti.

Jos sinusta kirjoitettaisiin omaelämäkerta, sen nimi olisi Sakari Laihon olemisen sietämätön keveys.

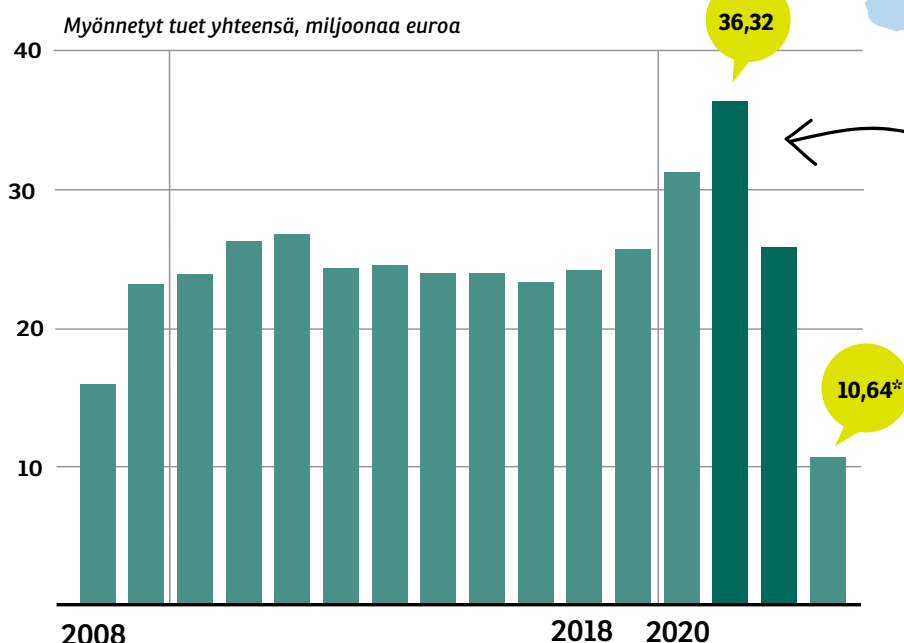
Juristina hieman kavahdan tällaista ratsastamista toisen teoksen maineella, joka on vielä tekijänoikeuden piirissä. Parempi nimi olisi Sakari Laiho – kesäyön unelma. ●

Tuotantokustannukset nousevat, mutta elokuvasäätiön tukien määrä junnaa paikallaan

Suomen elokuvasäätiö on kotimaisen elokuva-alan tärkein rahoittaja. Se tukee eniten suuria tuotantoyhtiöitä.

Marja Honkonen, teksti • Johanna Sarajärvi, grafiikka

Elokuvasäätiön myöntämät tuet vuosina 2008–2023

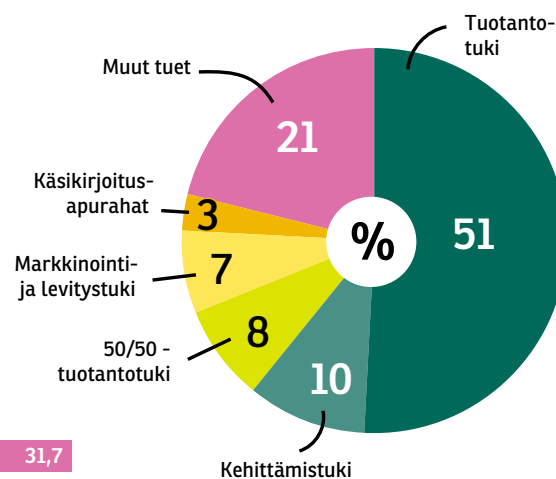

* Tilastossa ovat mukana kesäkuun 2023 loppuun mennessä myönnettyt tuet. Luvut perustuvat tukipäätöstietoihin, jotka SES on julkaissut avoimena datana.

Elokuvioiden tuotantokustannukset ovat 15 vuodessa kasvaneet merkittävästi esimerkiksi inflaation takia. Säätiön jakama rahamäärä on kuitenkin pysynyt lähes samana, sillä valtio ei ole lisännyt sen budjettia.

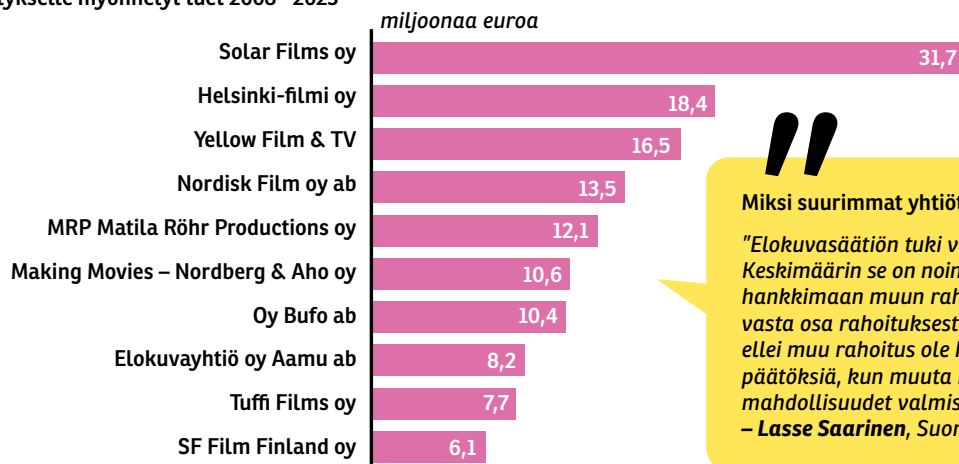
Korona-aikana Suomen elokuvasäätiö jakoi elokuva-alalle erityisiä koronatuksia. Ne tulivat valtion lisäbudjetista ja ne oli tarkoitettu esimerkiksi elokuvateattereille, levittäjille ja elokuvatuotannoille.

Näin tuet ovat jakautuneet tukimuodon mukaan 2008–2023

Eniten elokuvasäätiön tukia saaneet yritykset

Yritykselle myönnettyt tuet 2008–2023

Miksi suurimmat yhtiöt saavat eniten tukia?

"Elokuvasäätiön tuki voi olla vain osa elokuvatuotannon rahoituksesta. Keskimäärin se on noin 40 prosenttia. Isoimmat yhtiöt kykenevät paremmin hankkimaan muun rahoituksen. Voimme tehdä päätöksen tuesta, kun vasta osa rahoituksesta on kasassa. Emme voi kuitenkaan maksaa tukea, ellei muu rahoitus ole kunnossa. Välillä joudumme myös purkamaan päätöksiä, kun muuta rahoitusta ei löydy. Isoilla yhtiöillä on paremmat mahdollisuudet valmistella hakemukset. Ne myös hakevat eniten tukia." – Lasse Saarinen, Suomen elokuvasäätiön toiminnanjohtaja

Suurimmat yksittäiset tukisummat

Tukea saanut yritys	Hanke	Toteutunut tukisumma, euroa	Tuen myöntämis-vuosi	Katsojamäärä Suomessa
Freezing Point oy	Sisu	995 000	2021	182 000
Aurora Studios oy	Tuntematon sotilas	940 000	2016	1 024 070
Solar Films oy	Myrskyluodon Maija	920 000	2022	*
Iron Sky Universe	Iron Sky The Coming Race	900 000	2015	30 452
Yellow Film & TV	Napapiirin Sankarit 3	880 000	2016	270 541
Tekele Productions	Perhonen	850 000	2023	*
Oy Bufo ab	Orenda	850 000	2022	*
Anima Vitae oy	Fleak	850 000	2021	*
Oktober oy	Je'vida	850 000	2021	*
It's Alive Films	Räkä ja Roiskis	850 000	2020	*
Helsinki-filmi oy	Tove	850 000	2020	171 968

Sisu on tänä vuonna ensi-iltansa saanut, Lappiin sijoittuva toiminta-elokuva. Sen käsikirjoitti ja ohjasi **Jalmari Helander**. Suomessa elokuva keräsi 2,4 miljoonaa euroa lipputulot ja 182 000 katsojaa.

Hylätyt hakemukset

48 %

Noin puolet hakemuksista johtaa tuen myöntämiseen. Esimerkiksi vuonna 2022 Elokuvasäätiö sai 1647 hakemusta, joista läpi meni 787 eli 48 prosenttia.

* Elokuva ei ole vielä saanut ensi-iltansa Suomessa.

Eniten käsikirjoitusapurahoja vuosina 2008–2023 saaneet käsikirjoittajat

Käsikirjoittaja	Käsikirjoitustuki yhteensä euroa	Tuetut käsikirjoitushankkeet lkm
Ilja Rautsi	96 075	19
Pekko Pesonen	88 100	11
Veera Tyhtilä	82 500	14
Mikko Kuparinen	77 675	13
Timo Lehti	76 500	14

ELOKUVA-ALA SUOMESSA

Kotimaisissa elokuva- ja tv-tuotannoissa työskentelee alan liittojen arvioiden mukaan noin 2 600 työntekijää. Alan tuotantoyhtiöiden APFI-järjestöön kuuluu 114 jäsenyritystä. Elokuva-ala nojaa vahvasti julkiseen rahoitukseen. Suomen elokuvasäätiö on merkittävin kotimaisten elokuvien tukija. Se myöntää rahaa kotimaisten elokuvien kehitykseen, tuotantoon ja levitykseen Suomessa ja ulkomailla. Säätiön jakamat tukirahat ja muut toimintakulut on katettu Veikkaus- ja raha-arpajaisten voittovaroista.

Elokuva-alaa tukevat myös tekijänoikeusrahoista varansa saava Audiovisuaalisen kulttuurin edistämiskeskus Avek sekä Taiteen edistämiskeskus Taike. Myös valtion omistama Business Finland myönsi aiemmin tukea av-tuotantoihin. Suomalaisista elokuvaa tukevat esimerkiksi myös pohjoismainen Nordisk Film & TV Fond sekä Euroopan unionin Luova Eurooppa -ohjelma.

TÄLLAISIA TUKIA SUOMEN ELOKUVASÄÄTIÖ JAKAA

Käsikirjoitusapurahaa jaetaan ammattimaisille käsikirjoittajille tai työryhmille kirjoittamiseen tai taustatyöhön.

Kehittämistukia voi hakea elokuvan käsikirjoittamiseen tai käsikirjoituksen jatkokehitykseen sekä esimerkiksi tuotanto-, kuvaus- ja lavastussuunnitteluun.

Tuotantotuki on tarkoitettu elokuvien valmistamiseen eli esimerkiksi niiden kuvaamiseen ja jälkituotantoon.

Levityksen tuet on tarkoitettu elokuvien markkinointiin ja levitykseen, elokuvafestivaalien toimintaan, elokuvien kuvailutulkaukseen ja tekstitykseen, koulutukseen sekä elokuvien maahantuontiin.

Elokuvateattereiden tukea myönnetään elokuvateatterien laitehankintoihin ja kunnostukseen sekä alueelliseen toimintaan.

Kulttuuriviennin tuet on tarkoitettu kotimaisten elokuvien markkinointiin ja levittämiseen ulkomailla. Tukea voidaan myöntää myös elokuvantekijöiden matkoihin kansainvälisiin elokuvataapahtumiin.

Muun elokuvakulttuurin edistämisen tuki on tarkoitettu yhteisöille ja yhdistyksille, jotka haluavat monipuolistaa ja vahvistaa kotimaista elokuva-alaa.

Miten kotimaisella elokuva- ja tv-tuotantoalalla menee? Lue lisää seuraavilta sivuilta.

TV- JA ELOKUVA-ALA

Tv-kanavat ja suoratoistopalvelut ovat rahavaikeuksissa ja hallitus poisti tuotantokannustimen. Kuka jatkossa tilaa kotimaisia ohjelmia ja miten käy suomalaisten tv-alan ammattilaisten? ➔

Manu Haapalainen, teksti • Klaus Welp, kuvitus

Lyhyen tähtäimen näkymät eivät ole valoisat”, **Laura Kuulasmaa** sanoo.

Kuulasmaa on av-alan tuottajien etujärjestö APFI:n toiminnanjohtaja. Hän on työskennellyt järjestössä vuodesta 2021. Sitä ennen hän oli vuosia tv-ohjelmien tuottajana ja

tilaajana Elisa Viihteessä.

Juuri nyt hän on huolissaan alansa lähitulevaisuudesta.

”Tilanne on muuttunut reilussa vuodessa selvästi huonommaksi. Suhdanteita on aina ollut ja vaikeista ajoista on selvitty, mutta nyt ei näytä millään suunnalla hyvältä.”

Tv-ohjelmia ja elokuvia tekevien tuotantoyhtiöiden taloutta kurjistavat yhtä aikaa audiovisuaalisen alan tuotantokannustimen poistuminen, MTV:n rahahuolet, Yleä ja Suomen elokuvasäätiötä uhkaavat leikkaukset sekä Netflixin, Amazonin ja HBO:n päätökset luopua toistaiseksi Suomessa tehtävistä tuotannoista.

Korona-aikana hurjalta näyttänyt suoratoiston kasvu on sekin loppunut. Suoratoistopalveluista muun muassa Viaplay ja MTV:n omistama C More sinnittelevät raskeasti tappiollisina. Kaikki suoratoistoyhtiöt eivät kerro julkisesti Suomea koskevia tilaus- ja talouslukujaan, joten tarkkoja tietoja tappioista ei ole saatavilla. *Journalistin* haastattelemien alan ihmisen kertomien tietojen mukaan ne ovat suuria.

Tuotantoyhtiöissä pohditaan nyt, kuka ohjelmia jatkossa tilaa ja minkä verran. Kääntyykö ala dramaattiseen laskusuhdanteeseen?

Entä mitä tapahtuu kotimaisille ammattilaisille: kuvaajille, leikkaajille, äänittäjille, maskeeraajille ja muille?

EPÄVARMA TILANNE on huomattu myös tekijöiden keskuudessa, sanoo elokuva- ja mediatyöntekijöitä edustavan SET ry:n hallituksen puheenjohtaja **Matleena Kuusela**.

”Suoratoistokupla on puhjennut. Uusien sisältöjen tilausmäärät näyttävät olevan laskussa. On myös mahdollista, että tilausmäärät tulevat vakiintumaan alemmalle tasolle, kuin mihin viime vuosina on totuttu”, Kuusela sanoo.

Eräs kokenut tv-tuottaja puolestaan kritisoi alaa liiallisesta optimismista.

”Kyllähän koko ala on ollut naiivi kuvitellessaan, että edessä on vain silmitöntä kasvua.”

Hän esiintyy nimettömänä, koska pelkää kollegoiden reaktiota.

Näyttää siltä, että osa tv-kanavista ja suoratoistopalveluista on Suomessa uskonut liikaa suoratoistopalveluiden kysynnän ikuisen kasvuun. Satsaukset ovat olleet liian riskialttiita ja taloudenpito holtitonta, alan ammattilaiset kuvailevat.

Korona-aikana suomalaiset sulkeutuivat koteihinsa, ja kun muuta tekemistä ei ollut, he katsoivat suoratoistopalveluja. Kasvu osoittautui väliaikaiseksi.

Suomessa netti-tv on ylittänyt lineaarisen television

katsojamäärät maaliskuusta 2021 lähtien. Samana vuonna yli puolet suomalaisista ilmoitti käyttävänsä maksullisia suoratoistopalveluita. Vuonna 2023 lasku on jo jyrkkää. Esimerkiksi Viaplay menetti vuoden toisen neljänneksen aikana peräti 13 prosenttia pohjoismaisista tilaajistaan.

SUOMI ON AINA OLLUT maksukanaville hankala markkina. Pienessä, vahvan julkisen palvelun ja laadukkaiden kaupallisten kanavien maassa tilausmääriä on koko vuosituhannen ajan ollut vaikea saada kasvuun.

Suoratoistopalvelut ovat tehneet myös vikaostoja. Viaplay ja MTV:n omistama C More maksoivat muun muassa Valioliigasta, Mestarien liigasta ja jääkiekon SM-liigasta miljoonia – nykytiedon valossa reipasta ylihintaa. Summat eivät ole julkisia, mutta esimerkiksi MTV maksaa mediatietojen mukaan jääkiekkoliigan oikeuksista vuoden 2027 kevääseen mennessä huppeat 90 miljoonaa euroa.

Kaikki vaikuttaa alalla kaikkeen. Urheiluun pantu raha on yleensä pois jostakin muusta, esimerkiksi tv-sarjojen tilausbudjeteista.

Kotimaisten ohjelmien suuri tilaaja MTV kävi syksyllä suuret muutosneuvottelut, joiden seurauksena se muun muassa irtisanoi yli 20 ihmistä. Yhtiö on ollut viime vuodet pahasti tappiollinen. Se teki vuonna 2022 noin 19 miljoonan euron tappiot, joista osa liittyy edellä mainittuihin kalliisiin urheiluoikeuksiin.

Tappioputki on jatkunut jo vuosia. MTV:n tuotantotilauksen selvä väheneminen näyttää useista *Journalistin* haastattelemista ammattilaisista väistämättömältä.

Elisa Viihde on viime vuodet tilannut kotimaista tuotantoa esitettäväksi Viaplay-palvelussa, mutta yhteistyö päättyi kesällä. Elisa Viihteen kotimaiset alkuperäissisällöt siirtyivät Viaplaysta Sanoman Ruutu-palveluun.

Elisan televisiotuotannot pysyvät yhteistyökumppanin vaihdoksesta huolimatta koko lailla nykyisellä tasolla. Sanoman televisiojohtaja **Ville Toivosen** mukaan esimerkiksi ensi vuodeksi on tilauksessa neljä alkupe- räissarjaa. Elisa on kuitenkin ollut myös merkittävä elokuvarahoittaja. Se on viestinyt tuotantoyhtiöille vetäytävänsä tästä roolista.

Kotimaisista kanavista Star Channel on toistaiseksi pitänyt ohjelmatilauksiensa määrän muutamassa ohjelmassa per vuosi. Vielä ei ole tiedossa, lisääkö Warner Brosin ja Discoveryn fuusio Discovery Channelille tilattavien ohjelmien määrää nykyisestä muutamasta ohjelmasta vuodesta.

Kansainväliset striimausjätit kiinnostuivat Suomesta joitakin vuosia sitten, mutta sen enempää Netflix, HBO kuin Amazon Primekaan eivät toistaiseksi ole tilaamassa muutaman hiljattaisen sarjan lisäksi enempää suomalaistuotantoja.

Osaltaan tämä on johtunut ulkomaisia ohjelmatilajia maahan houkuttelevan tuotantokannustimen epävarmuudesta. Kannustin tarkoittaa sitä, että Suomessa kuvattavat tuotannot ovat saaneet rahaa kulujensa kat-

Meillä päättäjät eivät pidä kulttuuria tärkeänä, mikä on jo alan työllistävyys huomioiden aivan typerää.

Suomen elokuvasäätiön toimitusjohtaja Lasse Saarinen

tamiseen. Monilla mailla on omia kannustinjärjestelmiään, mutta Suomessa seuraavan vuoden kannustinrahasta päätetään yleensä vasta loppuvuodesta.

Ensi vuotta koskevasta valtion talousarviosta kannustinta ei löydy. Ala on menettämässä yi 10 miljoonan euron tuet.

”Jos tämä on lopputulos, se tarkoittaa kriisiä koko av-alalle”, APFI:n Kuulasmaa sanoi Ylelle 9. lokakuuta.

ONGELMISSA OVAT MUUTKIN kuin kaupalliset toimijat. Ylen ohjelmatilaaajat joutuvat miettimään, mitä vaikutuksia **Petteri Orpon** (kok.) hallituksen suunnittelemilla leikkauksilla on Ylen rahoitukseen.

”Ylen tulevaisuuden rahoitus on tällä hetkellä yksi suurista kysymysmerkeistä”, tuotantoyhtiö Moskito Televisionin toimitusjohtaja ja APFI:n hallituksen puheenjohtaja **Riina Kullas** sanoo.

APFI on kehottanut jäsenyrityksiään olemaan vaikeassa markkinatilanteessa erityisen aktiivisia Ylen suuntaan. Yritysten tulisi APFI:n mukaan vedota julkisen palvelun yrityksen yhteiskuntavastuuseen – kuka ohjelmia tällä hetkellä tilaisi, ellei Yle?

”On kuitenkin selvästi nähtävissä, että Ylenkin ohjelmitilausprosessi on hidastunut”, Kullas sanoo.

”Ylen rahoitus on sikälikin tärkeää, että se on monessa kansainvälisessä tuotannossa se kotimainen rahoittaja, jonka mukaan tulo mahdollistaa myös ulkomaisen rahoituksen”, Kuulasmaa sanoo.

”Lisäksi Yle on esimerkiksi lastenohjelmien, animaatioiden ja lyhytelokuvien keskeinen rahoittaja.”

Hallitus on suunnitellut leikkauksia myös elokuvasäätiön jakamiin tukirahoihin. Säätiö rahoittaa sekä kotimaista elokuvaa että tv-sarjoja. Elokuväsäätiön toimitusjohtaja **Lasse Saarinen** pitää tilannetta kohtuuttomana. Jos leikkaus toteutuisi täysimääräisenä, se veisi vuosittain tukirahat esimerkiksi kahdelta pitkältä elokuvalta.

”Kaameaahan on jo se, että opetus- ja kulttuuriministeriö osoittaa meille nykyisin saman verran varoja

kuin vuonna 2014. Samaan aikaan euron reaaliarvo on pudonnut kymmeniä prosentteja”, Saarinen sanoo.

”Nyt hallituksen ehdotuksessa meiltä lähtisi 1,26 miljoonaa eli 4,7 prosenttia jo ennalta täysin riittämättömästä rahoituksestamme. Kaiken lisäksi tukivaramme ovat valtion kulttuurituissa harvinainen poikkeus: meidän tukieuroomme tulevat valtiolle verotuloina ja eläkemaksuina lähes kaksinkertaisesti takaisin.”

Valtio tukee elokuvaa Suomessa vuodessa noin 25 miljoonalla eurolla. Tanskassa ja Norjassa summa on kolminkertainen, Ruotsissakin pyöreästi kaksinkertainen.

”Meille riittäisi 15 miljoonaa vuodessa lisää”, Saarinen sanoo.

”Nämä ovat valtionhallinnossa mitättömiä summia.”

Saarinen huomauttaa kulttuuritukien olevan Suomessa muutenkin muita Pohjoismaita huomattavasti alhaisemmalla tasolla.

”Meillä päättäjät eivät pidä kulttuuria tärkeänä, mikä on jo alan työllistävyys huomioiden aivan typerää.”

Saarinen muistuttaa, että kulttuuriväen ”täysin oikeutettu” mantra on pitkään ollut, että kulttuurin määrärahat pitäisi nostaa yhteen prosenttiin valtion budjetista.

”Se tarkoittaisi noin 120 miljoonaa euroa lisää vuodessa. Tämä siis tilanteessa, jossa otetaan 10–11 miljardia velkaa vuosittain, ja aina löytyy neljäkymmentä miljoonaa vaikkapa turveyrittäjille. Se rahahan on olemassa.”

ELOKUVA- JA TV-TUOTANTOALAN TYÖEHTOSOPIMUKSESTA tuli kesäkuussa noin kymmenen vuoden väennön jälkeen yleissitova.

Yleissitovuus tarkoittaa, että kaikkien työnantajien pitää maksaa ainakin vähimmäispalkkaa ja lomarahaa. Palkkojen lisäksi työehtosopimuksessa on sovittu muun muassa palkallisista sairauspäivistä ja matkustuskorvauksista. Jatkossa työntekijän ei tarvitse miettiä, saako palkkaa, jos joutuu esimerkiksi jäämään kotiin sairaan lapsen kanssa. Kaikkien työnantajien pitää noudattaa työehtosopimusta.

Edunvalvontavoitosta iloittiin niin Journalistiliitossa kuin jäsenjärjestö SET ry:ssäkin.

Tuottajapuolta edustavan APFI:n toiminnanjohtaja Laura Kuulasmaa kuitenkin sanoo, että yleissitovuus tuli osalle tuotantoyhtiöistä ikävänä yllätyksenä. Näin siitä huolimatta, että iso osa varsinkin suurista tuotantoyhtiöistä on noudattanut tessiä jo ennen yleissitovuuden voimaantuloa.

Yleissitovuus on ollut jo pitkään sekä työntekijä- että työnantajapuolen tavoitteena. Miten on mahdollista, että se yllätti työnantajat? Riina Kullaksen mukaan olisi ollut kohtuullista tarjota siirtymäaika.

”Yhtenä iltana tuli odottamatta tieto, että yleissitovuus astuu nyt voimaan takautuvasti. APFI:lla ei ollut mitään mahdollisuutta tiedottaa jäsenistöään ajoissa siitä, mitä se toistaiseksi järjestäytymättömien jäsenyhtiöiden kannalta tarkoittaa”, Kullas kertoo.

”Samaan aikaan tieto meni totta kai työntekijäpuolelle. Moni tuottaja näytti ihan turhaan hölmöltä, kun työntekijät tulivat kyselemään, mitä tämä heidän kannaltaan tarkoittaa, eikä sitä ollut vielä ollut aikaa selvittää. Hallitut siirtymät ovat aina parempia kuin hallitsemattomat.”

”Ei ollut mitään etukäteistietoa, miten prosessi etenee”, Laura Kuulasmaa sanoo.

”Päätös tuli suurena yllätyksenä varsinkin niille yrityksille, jotka eivät ole tekemisissä työnantajajärjestö Paltan kanssa. Tessiin sisältyvät palkankorotukset ja kertaerät olivat todella isot.”

Journalistiliiton työehtoasiantuntija **Marika Väisänen** sanoo tuottajien reaktion kuulostavan ”hassulta”. Työnantajapuolella tieto on ilmeisesti liikkunut paljon huommin kuin työntekijöiden keskuudessa.

”Yleissitovuutta on tavoiteltu tosi kauan. On tietenkin valitettavaa, jos viesti ei ollut kulkenut, että yleissitovuuslautakunta oli tekemässä päätöstä. Meillä se oli tiedossa.”

Väisänen mukaan myös ajatus yleissitovuuden dramaattisesta kustannusvaikutuksesta kuulostaa kummalliselta.

”Sehän kertoo vain siitä, että ennen yleissitovuuden voimaantuloa ei ole maksettu työehtosopimuksen mukaisia palkkoja”, Väisänen sanoo.

Riina Kullaksen mukaan olisi syytä muistaa, että alalla on monenlaisia yhtiöitä, monikansallisista jäteistä taide-elokuvia tekeviin yhden hengen yrityksiin.

”Nämä eivät aina toimi keskenään yhtäläisin lainalaisuuksin. Monien yhtiöiden kannalta on edullista, että alalla on yhteiset pelisäännöt. Mutta eivät ne välttämättä ole kaiken av-alan liiketoiminnan kannalta ideaali.”

”Kunhan tuotantojen erilaiset todellisuudet tunnistetaan, yleissitovuus on pitkällä tähtäimellä varmasti hyvä asia”, Kuulasmaa sanoo.

Kullaksen mukaan tekijäjärjestöjen tulisi yhteisessä rintamassa työnantajapuolen kanssa pohtia keinoja kehittää ala kohti terveempää ja vakaampaa tulevaisuutta. Hän pitää taloudellisesti haastavia aikoja vääränä hetkenä työntekijöiden ja tuottajien vastakkainasettelulle.

”Totuus on, että alan kannattavuus ei tällä hetkellä ole kestävällä tasolla”, Kullas sanoo.

”Kun on saatu kansainvälistä huomiota ja rahaa kohdistumaan Suomeen, niin monille on saattanut syntyä sellainen käsitys, että alalla pyyhkii taloudellisesti hirveän hyvin. Se ei pidä paikkaansa – mutta toivottavasti myöhemmin pitää”, Kullas sanoo.

Kullas nostaa esimerkiksi vastakkainasettelun lietsomisesta *Journalistin* viimevuotisen artikkelin, jossa käsiteltiin alan työntekijöiden huonoja työoloja.

”Ala on kehittynyt paljon ja moni asia on myös hyvin.”

Moni tv-tuotantojen työntekijä on kuitenkin kokenut, että tuotantojen joutuessa talousvaikeuksiin työntekijän on joustettava. Työehdoista tinkiminen ei ole alalla harvinaista.

Journalistiliiton Marika Väisänen sanoo, että alan suomalaiset työntekijät ovat erittäin joustavia ja hyviä työssään.

”He sitoutuvat yleensä voimakkaasti ajatukseen, että tuotannot täytyy saada tehdyksi. Mutta jossain joustamisenkin raja menee. Myös työntekijät kärsivät alan epävarmasta tilanteesta ja suuresta inflaatiosta.”

SUOMALAISIA ELOKUVA- JA TV-TUOTANTOJA kuvataan vuosittain muun muassa Baltian maissa. Syitä on lukuisia, esi-

merkiksi historialliset miljööt ja paikalliset tuotantokannustimet.

Matleena Kuusela ihmettelee, miksi ulkomaille joissain tapauksissa mennään, vaikka tarinallista syytä kuvata ulkomailla ei selkeästi ole.

”Onko syy taloudellinen? Herää myös kysymys, voiko tätä kutsua työehtoshoppailuksi. Useassa suosituksessa kuvausmaassa ei ole työehtosopimuksia lainkaan.”

”On tapauksia, että Suomesta lähtee vain muutama tekijä kuten ohjaaja, elokuvaaja ja apulaisohjaaja”, Kuusela sanoo.

Viedäänkö esimerkiksi elokuvasäätiön eli valtion tukemia tuotantoja siis halvempiin maihin? Elokuvasäätiön toimitusjohtaja Lasse Saarinen, voitaisiinko tällainen estää tukiehdossa?

”Se on ihan mielenkiintoinen kysymys”, Saarinen sanoo.

”Sanoisin, että Baltiaan on menty paikallisten tuotantokannustimien eikä halpatyön takia. Inflaatio on siellä ollut viime vuosina hurja, eikä työvoima enää ole merkittävästi halvempaa. On totta kai tavallaan hölmöä,

että verorahoja menee ulkomaille, mutta paikalliset kannustimet leikkaavat tuotantokuluista neljänneksen pois. Se on ymmärrettävästi houkuttelevaa. Uskoakseni emme voi kieltää kuvaamista ulkomailla. Varsinkaan EU:n sisällä emme voi asettaa rajoituksia.”

MITEN ALA SITTEN SINNITTELEE tästä eteenpäin? Mitkä asiat ovat tällä hetkellä hyvin? Miten tilanne voisi parantua?

”Ajattelen, että markkina on ollut jossain määrin epä-terve jo pitkään”, Riina Kullas sanoo.

”Ehkä meneillään olevat epävarmuudet lopulta tervehdyttävät sitä. Kansainvälistä huomiota kiinnittyy Suomeen enemmän kuin aiemmin. Meillä alkaa olla vientiosaamista. Me olemme vastuullisuudessa monella tapaa edelläkävijöitä. Nyt meidän ei kannata pilata houkuttelevuuttamme väärin ajoitetun vaatimisen ja vastakkainasettelun kulttuurilla.”

”Vaikkemme halua olla mikään halpatuotantomaa, täällä on kuitenkin kansainvälisille tuotannoille aika hyvä hinta-laatusuhde. Se voi olla houkuttelevaa globaaleille toimijoille, nyt kun kaikilla niilläkin on säästökuurinsa menossa”, Kuulasmaa sanoo.

Kuulasmaa huomauttaa, että olisi tärkeää takoa nyt, kun rauta on kuumaa. Sekä elokuvissa että tv-puolella on saatu kansainvälisiä menestyksiä.

”Ja nyt ei puhuta pelkästä **Kaurismäestä**. Meiltä on tul-
lut tänäkin vuonna toistakymmentä elokuvaa festareille, ja draamasarjoja myydään kansainväliseen levytykseen.”

Kansainvälistä huomiota kiinnittyy Suomeen enemmän kuin aiemmin. Meillä alkaa olla vientiosaamista.

Riina Kullas, tuotantoyhtiö Moskito Televisionin toimitusjohtaja ja APFI:n hallituksen puheenjohtaja

Yksi toivon pilkahdus on myös EU:n AVMS-direktiivin tuleva toimeenpano myös Suomessa. Direktiivi antaa jäsenmaille mahdollisuuden määrätä suoratoistopalvelut rahoittamaan paikallisia tuotantoja.

Useat EU-maat määräävät niin jo nyt.

Direktiivin käyttöönottoa tutkitaan myös muissa Pohjoismaissa. Se toisi arviolta 8–20 miljoonaa euroa lisää tuotantorahaa vuodessa. Lakivalmistelu vienee kuitenkin parhaimmassakin tapauksessa vielä vuosia. ●

Kanavapomot odottelevat käännettä parempaan

Ylen tuotantotilauksista vastaava **Tarmo Kivikallio** kertoo tuotantoalan tiukan tilanteen näkyvän työssään päivittäin. ”Paineet kyllä tuntee”, Kivikallio sanoo.

”Tuotantoalan tilanne tulee puheeksi jokaisessa pitchaus-tilanteessa. Keskustelussa tulee aina ilmi, että katseet kääntyvät nyt Yleisradioon. Myös sellaisia tarjoajia on paljon, joiden kanssa juuri me emme ole ennen tehneet kauheasti yhteistyötä.”

Kivikallio vahvistaa, että tuotantojen tilauksissa on jouduttu ”jarruttelemaan” jo tämän vuoden

alusta alkaen. Normaalisti Ylellä tiedetään seuraavan vuoden tilaukset jo tammikuussa.

”Jo eduskuntavaalien kampanjoinnista lähtien on ollut kovaa keskustelua Ylen roolista. Vedimme käsijarrusta siinä vaiheessa, koska vuodesta 2024 eteenpäin rahoituksessa on niin paljon epäselvää”, Kivikallio sanoo.

”Emme sinänsä ole peruneet tuotantoja, mutta olemme koittaneet varautua ja olla valmiita reagoimaan. Nyt sitten odotetaan, mitä parlamentaarinen työryhmä Ylen osalta päättää. Pitää muistaa, että tässä tilanteessa on oltu ennenkin. On hyvä, että Ylen tehtävistä keskustellaan. Olen optimisti ja uskon viisaisiin päätöksiin.”

MTV:n toimitusjohtaja **Johannes Leppänen** näkee positiivisena signaalina sen, että liikkuvan kuvan mainosmarkkina on edelleen kasvussa.

”Mutta tietysti toimijoitakin on enemmän. Kilpailu mainosrahasta on todella kovaa.”

Kilpailua värittää sekin, että lineaarisen tv:n katselu vähenee, suoratoistopalveluiden lisäänty.

Suoratoistopalveluiden mainoshinnat taas eivät ole television tasolla.

Onko Suomi siis riittävän suuri markkina ja kielialue elättämään edes nykyistä tv-kanavien ja suoratoistopalvelujen määrää?

”Onhan näitä palveluita älyttömän paljon”, Leppänen sanoo.

”Pidän hyvin mahdollisena, että lähiaikoina nähdään palvelujen yhdistymistä. Osa voi hävitä kokonaan.”

Leppänen myöntää, että yhtiö joutuu lähivuosi-na harkitsemaan tilaustensa määrää, vaikka van-
nookin edelleen runsaan kotimaisen sisällön nimiin. MTV:n taloutta painavista urheiluoikeuk-
sista merkittävimmät ovat MTV:llä pitkillä sopi-
muksilla.

Miten pitkään ne siis rasittavat yhtiön taloutta?

”Kyllä niiden kanssa valitettavasti menee pitkä aika. Esimerkiksi SM-liiga on meillä vuoteen 2027 saakka.”

Manu Haapalainen

Toimittaja Marina Ovsjannikova petkutti työkseen venäläisiä televisiokatsojia vuosikaudet. Enää häntä ei usko kukaan.

Kalle Kniivilä, teksti • Into Kustannus ja kuvakaappaus
Venäjän ykkösuutisista, kuvat

Maaliskuun 14. päivänä 2022 Marina Ovsjannikova ryntää Venäjän ykköskanavan uutisstudioon, jossa on meneillään illan pääuutislähetys. Hän vetää hihastaan rullalle käärityn sodanvastaisen julisteen, suoristaa sen parhaansa mukaan ja nostaa sen näkyviin uutisia lukevan **Jekaterina Andrejevan** selän taakse.

”Ei sotaa. Lopettakaa sota. Älkää uskoko propagandaa. Täällä valehdellaan teille. Venäläiset sotaa vastaan”, kyltissä lukee, osin englanniksi ja osin venäjäksi.

Kyltti näkyy suorassa lähetyksessä kauden sekunnin ajan. Mielenilmauksellaan Ovsjannikova petti työnantajansa, Venäjän valtiollisen television ykköskanavan. Hän ei enää kestänyt valheita.

NYT OVSJANNIKOVA ASUU KAUKANA kotoa, perhe on hajonnut, eikä häneen luoteta sen enempää Venäjällä kuin Ukrainassakaan. Tietokoneen ruutuun ilmestyy vihreään jakkuun pukeutunut nainen, joka voisi ulosantinsa perusteella yhä olla Venäjän ykköskanavan toimittaja. Hän puhuu huoliteltua, täsmällistä venäjää. Taustalla ei kuitenkaan näy uutisstudiota, vaan tyhjä valkoinen seinä, valkoinen ovi ja hieman parkettilattiaa. Huone on jossakin päin Ranskaa.

”Tallennetaanko video”, Ovsjannikova kysyy ensimmäisenä.

Ei tallenneta, ääni vain. Ovsjannikovan ilme rentoutuu hieman, mutta hän istuu yhä selkä suorana kuin uutistenlukija. Ranskassakaan hän ei tunne oloaan täysin turvalliseksi.

”Noudatan parhaani mukaan turvatoimenpiteitä. En esimerkiksi lähde epämääräisiin paikkoihin tapaamaan tuntemattomia venäläisiä. Juuri äskenhän paljastui taas, että venäläisiä toimittajia on myrkytetty, Saksassakin.”

KUVA: INTO KUSTANNUS

”Minuun tullaan aina suhtautumaan epäillen. Minua syytetään siitä, etten ole taistellut Putinia vastaan riittävästi pitkään. Olen joutunut kahden tulen väliin ja sitä on tunnetasolla vaikea kestää. Kun saan työluvan, etsin varmaan jotain muita töitä”, Ranskassa asuva venäläistoimittaja Marina Ovsjannikova sanoo.

Venäjälle jäänyt poika ja muu perhe eivät halua pitää mitään yhteyttä Ovsjannikovaan. Tyttärensä hän sentään sai mukaan pakomatkalleen länteen. Nyt häneltä ollaan Venäjällä viemässä lasten huoltajuutta.

”Venäjälle voin palata vasta kun **Vladimir Putinia** ei enää ole.”

Ovsjannikova sai lokakuun alussa 8,5 vuoden vankeustuomion Venäjällä. Syyttäjä vaati hänelle vuotta pidempää tuomiota.

MARINA OVSJANNIKOVA aloitti toimittajan uransa paikallisteleviiossa jo ennen Putinin valtaannousua, 1990-luvulla.

”Silloin journalismi oli Venäjällä oikeasti neljäs valtiomahti. Kuten lännessä, toimittajat olivat Venäjälläkin vallan vahtikoiria ja estivät vallanpitäjiä toimimasta täysin holtittomasti. Mutta näin, miten kaikki se vähitellen muuttui. Televisiokanava NTV ja kaikki riippumattomat tiedotusvälineet tuhouttiin.”

Muutos alkoi Vladimir Putinin noustua valtaan vuoden 2000 alussa. Vallanpitäjiä arvostellut televisiokanava NTV otettiin valtion haltuun vuonna 2001 ja kaikki valtiovallan kritiikki hävisi suurilta televisiokanavilta.

Se ei tosin Ovsjannikovaa silloin häirinnyt. Pari vuotta myöhemmin hän riemuitsi päästessään töihin valtiolliselle ykköskanavalle.

”Samoin kuin miljoonat muut venäläiset, hautasin pääni hiekkaan ja pelasin ylhäältä määrätyillä säännöillä. Mutta joka kerta, kun vapautta rajoitettiin lisää, tuntui kuin puukolla olisi pistetty sydämeen. Totta kai vastustin sitä mielessäni. Mutta vakuutin itselleni, että olen vain pieni ratas tässä järjestelmässä, ja jos vaihtaisin työpaikkaa, uudessa paikassa tehtäisiin aivan samanlaista propagandaa kuin ykköskanavalla. Riippumattomia televisionakanavia Venäjällä ei enää ollut.”

Vuosia on ollut ilmiselvää, että Venäjän televisiokanavat ovat valtion propagandaa. Miten toimittajat oikeuttavat itselleen sen, että he jatkavat työtään siellä? Uskovatko he itse propagandaan?

”Valtion propagandaan uskovia on korkeintaan 20 prosenttia. Enemmistö ymmärtää asiat mainiosti. Siellä on korkeasti koulutettua väkeä – ihmisiä, jotka ovat matkustelleet paljon Euroopassa ja muualla. He ymmärtävät aivan varmasti olevansa järjestelmän panttivankeja. He eivät voi löytää nyky-Venäjältä muunlaista työtä. He keräävät suuret rahat ja pelaavat sääntöjen mukaan. He tuhoavat omaa maataan ja lastensa tulevaisuuden sadakseen aineellista hyötyä nyt.”

Samoin teki tietysti Marina Ovsjannikova itsekin vuosien ajan. Juuri suomeksikin ilmestyneessä kirjassaan *No War* hän kertoo, miten pakollisten pro-

pagandajuttujen määrä vuosien mittaan jatkuvasti kasvoi, ja miten toimittajan palkasta pidätettiin sakko, jos lähetykseen livahti väärä sana Putinista. Sakko saattoi olla jopa 40 prosenttia palkasta.

Presidentistä kertovien uutisten lähelläkään ei saanut olla mitään kielteistä informaatiota Venäjästä. Länsimaista taas ei saanut kertoa mitään positiivista. Mutta kun virheitä ei tehnyt, palkka oli hyvä ja se tuli säännöllisesti.

”Kuten lännessä, toimittajat olivat Venäjälläkin vallan vahtikoiria ja estivät vallanpitäjiä toimimasta täysin holtittomasti. Mutta näin, miten kaikki se vähitellen muuttui.

Marina Ovsjannikova, Venäjän ykkösuutisten entinen toimittaja

KUVA: KUVAKAAPPAUS VENÄJÄN YKKÖSUUTISISTA

Marina Ovsjannikova ryntäsi pian sodan alkamisen jälkeen Venäjän ykköskanavan uutislähetyskeskukseen osoittamaan mieltään sotaa vastaan.

”Ajattelin kyllä muutamankin kerran lähteä ykköskanavalta. Olisin ylipäättään halunnut jättää toimittajan uran ja tehdä jotain aivan muuta, sillä nykyoloissa journalistin työ on Venäjällä mahdotonta. Mutta en valitettavasti onnistunut lähtemään sieltä. Olin yksin, oli kaksi lasta ja vanha äiti. Eikä elämää ole helppoa panna kokonaan uusiksi kertarysäyksellä.”

Mitä olisit muuttanut työurallasi ja milloin, jos se olisi jälkikäteen mahdollista?

”Olisin lähtenyt viimeistään vuonna 2014. Ehkä aikaisemminkin, mutta Krimin valtauksen jälkeen se viimeistään olisi pitänyt tehdä. Olisi pitänyt lähteä siitä propagandakoneistosta ja yrittää etsiä jotain töitä riippumattomista tiedotusvälineistä. Monet kollegat tekivätkin niin. Mutta olin heikko, enkä aikaisemmin löytänyt itsestäni voimia sellaiseen päätökseen. Kaikki me olemme heikkoja ihmisiä ja elämäänsä on vaikea muuttaa. Mutta sota oli käännekohta, jolloin Putin päätti tehdä meistä kaikista rikostovereitaan tässä hirveässä, historiallisessa rikoksessa.”

Miksi lopulta päätit protestoida suorassa uutislähetyksessä?

”Olin ihan shokissa. En voinut syödä, juoda enkä nukkua. Ymmärsin, että minun on pakko protestoida. Ensin ajattelin juosta Punaiselle torille, mutta siellä ihmisiä pakattiin jo poliisiautoihin. Päätin, että voisin osoittaa mieltäni näkyvämmän suorassa lähetyksessä.”

Millaisia vaikutuksia uskot mielenilmauksellasi olleen?

”Uskon, että ne kuusi totuuden sekuntia propagandan valheiden keskellä olivat todella tärkeitä. Sain näytettyä läntiselle yleisölle, etteivät kaikki Venäjällä tue tätä sotaa, vaan hyvin monet vastustavat sitä. Sain varmaan myös joitakin ohjelmaa välinpitämättöminä katsoneita tavallisia venäläisiä miettimään asioita. Mutta tärkeintä oli näyttää Venäjän eliitille ja Kremlin vallanpitäjille, että heidän pahamaineisen propagandansa ytimessäkin on ihmisiä, jotka eivät tue heitä, vaan ovat valmiit uhraamaan kaiken sanoakseen totuuden.”

Ovsjannikova menetti mielenosoituksen vuoksi työnsä ja perheensä. Hän joutui lähtemään kotimaastaan. Ensin hän yritti raportoida saksalaiseen *Die Welt* -lehteen Ukrainasta, mutta menetti pian tämänkin työpaikan ukrainalaisten protestien vuoksi.

Kun hänen tyttärensä ei päässyt lähtemään Venäjältä, hän palasi epätoivoissaan Moskovaan tätä hakemaan. Siellä hänet pidätettiin ja määrättiin kotiarestiin. Tytär livahti hänen luokseen, ja ennen oikeudenkäyntiä Ovsjannikova onnistui pakenemaan salakuljettajien avulla tyttäriin rajan yli länteen.

Toimittajat ilman rajoja -järjestö auttoi Ovsjannikovan Ranskaan, mutta kaikki eivät ottaneet häntä lännessäkään avosylin vastaan. Eivät varsinkaan riippumattomien venäjänkielisten tiedotusvälineiden toimittajat, jotka olivat vuosia taistelleet valtion propagandaa vastaan. Häneen ei luoteta. Siksi hän ei usko enää voivansa tehdä toimittajan työtä. ●

Sotauutisointi ahdistaa deskitoimittajia.

Helmi Muhonen hakeutui työterveyshoitajalle, kun Ukraina-uutisoinnin teko alkoi painaa mieltä.

Pekka Luukkala, teksti • Teemu Kuusimurto, kuva

Kun Venäjä hyökkäsi Ukrainaan torstaina 24. helmikuuta 2022, *Helsingin Sanomien* toimittaja **Helmi Muhonen** alkoi seurata sotaa, jota oli aluksi vaikea uskoa todeksi.

Sodan ensimmäisinä päivinä ajatusten nollaaminen ei onnistunut. Sodan jatkuessa toimittajakin tottui aiheeseen, niin surullista kuin se olikin. Kesällä noin puoli vuotta sodan syttymisen jälkeen huolet alkoivat kuitenkin painaa liikaa.

”Minulla vaihtuivat työtehtävät, minkä seurauksena oli enemmän aikaa omille tunteille ja ajatuksille, joita sota oli herättänyt. Jouduin hakeutumaan työterveyshoitajalle, jolta sain lähteen työterveyspsykologille”, Muhonen kertoo.

Ukrainan sota on ollut *Iltalehden* ulkomaantoimittaja **Jari Himaselle** toistaiseksi uran tärkein seuranta-aihe. Hän on tehnyt yövuoroja vuodesta 2016 lähtien.

”Tunnetta on vaikea kuvailla. Journalistinen koneisto lähti pyörimään, ei pelkästään itsessään vaan koko *Iltalehdessä* ja mediassa ylipäätään. Siinä tilanteessa keskittyä vain uutisoimaan sodan etenemisestä”, hän sanoo.

Himanen ei koe, että Ukrainan seuraaminen olisi vaikuttanut häneen syvästi. Hän kirjoittaa kauheista asioista, tragedioista ja ihmisten kuolemista, mutta pyrkii olemaan eläytymättä tapahtumiin ja olemaan ajattelematta sitä, että kyse on oikeista ihmisistä. Himanen kuitenkin murtui, kun ensimmäiset kuvat Butšan verilöylystä ilmesivät huhtikuussa 2022.

Venäjä hyökkäsi maaliskuussa 2022 Butšan kaupunkiin. Hyökkäyksen aikana ja sitä seuranneessa

verilöylyssä surmattiin Ukrainan mukaan yli 450 siviiliä. Himanen joutui käymään kaikki kuvat läpi. Tavoitteena oli löytää kuvia, jotka *Iltalehti* voisi julkaista sivuillaan. Osa kuvamateriaalista on edelleen Himasen verkkokalvoilla.

”Kun kävin niitä kuvia läpi, jouduin välillä pidättelemään kyyneliä, etten romahtaisi täysin siellä toimituksessa.”

SODAN ALKU OLI VAIKEINTA Ylen ulkomaantoimittaja **Elsa Osipovalle**. Hän ei odottanut lainkaan Venäjän hyökkäystä, ja oli hyvin hämmentynyt ja epäuskoinen, kun sota syttyi. Hän toivoi, ettei Venäjän ja Ukrainan välinen tilanne olisi eskaloitunut.

Osipova arvelee, että niin Ylellä kuin Suomen kaikissa muissakin tiedotusvälineissä oltiin sodan alkuvaiheessa huolissaan. Puhuttiin siitäkin mahdollisuudesta, että Venäjä hyökkäisi Suomeen tai käyttäisi ydinaseita.

”Me kaikki heräsimme sellaisesta lintukodosta ja se pelko ohjasi meitä todella paljon”, Osipova sanoo.

Helmi Muhosen mukaan *Hesarilla* on käsitelty Ukrainaan liittyviä huolia ja murheitä kollegojen kesken. Esihenkilöt ovat muistuttaneet toimittajia siitä, että mieltä painavista asioista pitää puhua. Muhonen sai työpsykologiltaan tarvittavan avun ja on jutellut huolistaan esihenkilönsä kanssa.

”Niin kauan, kun Ukrainassa on sota, se vaikuttaa elämään. Kun työskentelee toimittajana, sota-tapahtumille altistuu lähes päivittäin. Muussa tapauksessa niiden seuraamista voisi rajoittaa eri tavoin”, hän toteaa.

Helsingin Sanomissa työskentelevä Helmi Muhonen altistuu lähes päivittäin Ukrainan sotatapahtumille. Taustalla Ukraina-kuva Sanomatalon World Press Photo -näyttelystä.

Yllä työntaja järjesti keväällä 2022 vapaaehtoisuuden luennon. Sen aihe oli mielenterveyden ylläpito sotatapahtumien aikana. Ammattilainen antoi toimittajille erilaisia vinkkejä siitä, miten mielenterveyttään voi suojella.

Osipova katsoi luennon nauhoitettuna, mutta hänen reaktionsa vinkkeihin oli ennakkoluuloinen.

”Lähinnä ärsytti, kun joku tuli ulkopuolelta antamaan neuvoja, vaikkei tiedä, millaista tämä työ on. Sitten huomasin, että noudatinkin luennossa annettuja ohjeita. Tavallaan niissä ei ollut mitään vikaa, vaan siinä, miten neuvot esiteltiin meille”, Osipova kertoo.

Luennolla puhuttiin muun muassa omien rajojen asettamisesta, irrottautumisesta sekä muun

elämän ja muunlaisen identiteetin varjelemisesta. Vinkeistä on tullut luonnollinen osa Osipovan arkea ja elämää.

KUN HIMANEN LÄHTEE TÖISTÄ KOTIIN, edessä on puolen tunnin bussimatka, jonka aikana hän avaa kirjan. Hän on pohtinut, auttaako lukeminen ja toiseen maailmaan uppoutuminen päästämään töistä saman tien irti. Vapaa-ajan merkitys on korostunut entisestään.

”Aiemmin seurasin koko ajan uutisia, vapaa-ajallakin, sillä kyseessä on jonkinlainen ammattitauti. Nyt olen kokenut tarpeelliseksi sen, että oikeasti irtaannun töistä ja työmaailmasta, joten uutisia tulee seurattua vähemmän, oli aihe mikä hyvänsä”, Himanen sanoo.

Osipovakaan ei lue jatkuvasti uutisia, sillä toimittajan ammatti on hänelle vain työ siinä missä mikä tahansa muukin. Hän ei myöskään puhu vapaa-ajallaan Ukrainasta, eikä sodasta ylipäätään. Hänellä on Venäjällä tuttavuuksia, jotka eivät ajattele sodasta samalla tavalla kuin lännessä ajatellaan.

”Ihmissuhteiden kannalta on parasta, että en keskustele aiheesta.”

Muhoselle on tärkeintä huolista ja murheista puhuminen, jos mielen päälle on jäänyt esimerkiksi tiettyjä kuvia tai tilanteita. Häntä on auttanut myös ystävien ja kollegoiden kanssa juttelu sekä luonnossa liikkuminen.

”Se, että lähtee vaikka tekemään jotain, ihan muita harrastuksia. Vapaa-ajalla uutisvirran voi sulkea.” ●

Viranomaiset rahastavat salaamisella. "Julkisuuslain noudattaminen ei ole liiketaloudellista toimintaa", sanoo emeritusprofessori Olli Mäenpää.

Pasi Kivioja, teksti • Tuomas Ikonen, kuvitus

Jäisikö juttu tekemättä, jos sitä varten viranomaiselta pyydettyjen asiakirjojen hinta olisi 7000 euroa?

Ainakaan *Ilta-lehti* ei ollut valmis maksamaan moista summaa, kun se pyysi Valviralta päätösasiakirjoja terveydenhuollon ammattilaisten ammatinharjoittamisen rajoittamista koskevista tapauksista. Hallinto-oikeuden kesäkuussa tekemästä ratkaisusta ilmenee, että Valvira lätkäisi 7000 euron hinta-arvion työstä, joka olisi sisältänyt 44 asiakirjan salattavien tietojen muuttamisen.

Lehti tilasi lopulta 19 päätöstä, joiden hinnaksi tuli 1440 euroa. *Ilta-lehti* maksoi laskun, mutta riitautti sen myöhemmin oikeudessa. Oikeus hylkäsi valituksen.

Valviran liiketaloudellisen hinnaston mukaan erityisiä toimia vaativassa tietopyynnössä tiedon esille hakeminen ja salassapidon vaatimat toimet maksavat 80 euroa tunti. 7000 euron hinta-arvioon oli laskettu salaamistyötä kaksi tuntia per asiakirja.

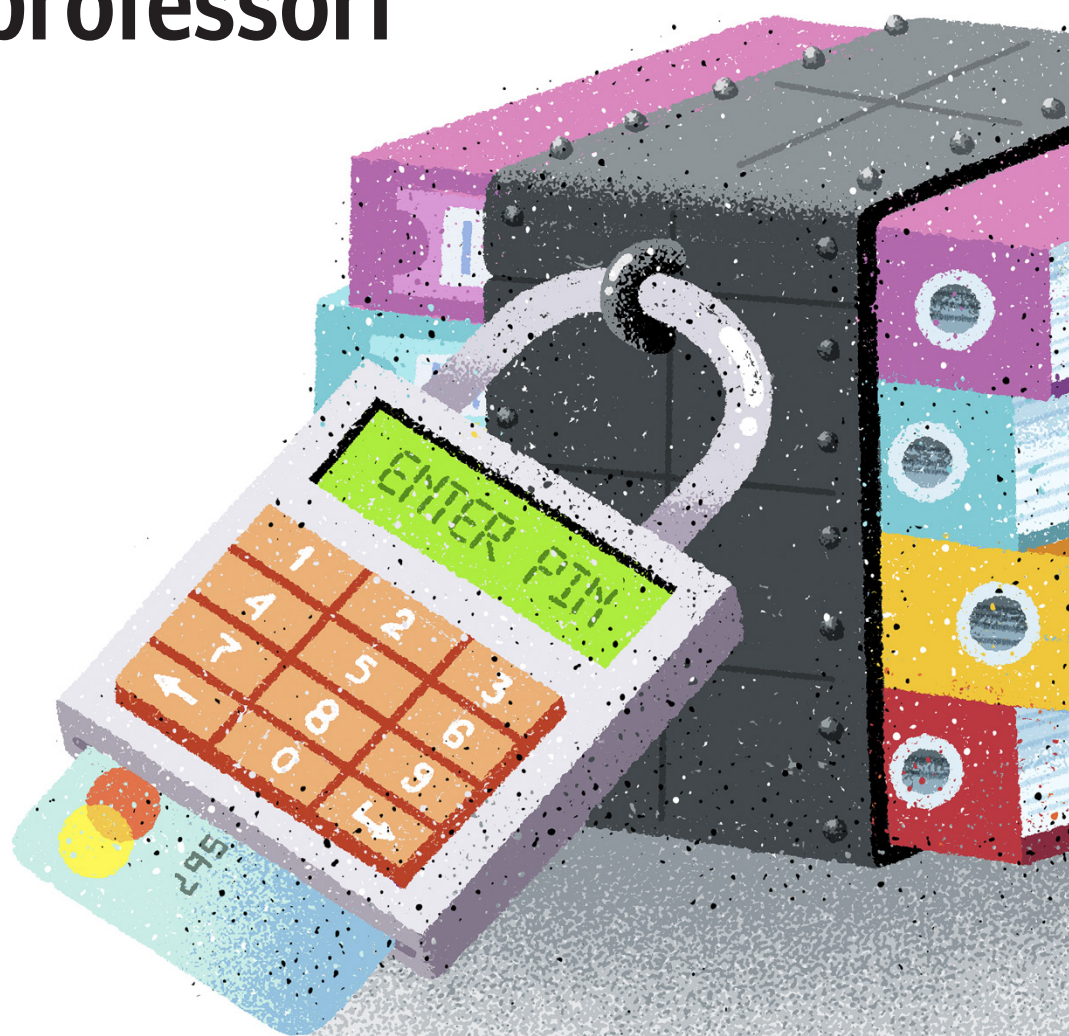
Ilta-lehti vetosi valituksessaan siihen, että Valviran hinnoittelu kaventaa olennaisesti journalistien mahdollisuuksia selvittää, millaisista syistä terveydenhuollon ammattilaisten oikeuksiin on puututtu. Lehden mielestä Valviran kohtuuton laskutus on omiaan rajoittamaan sanan-

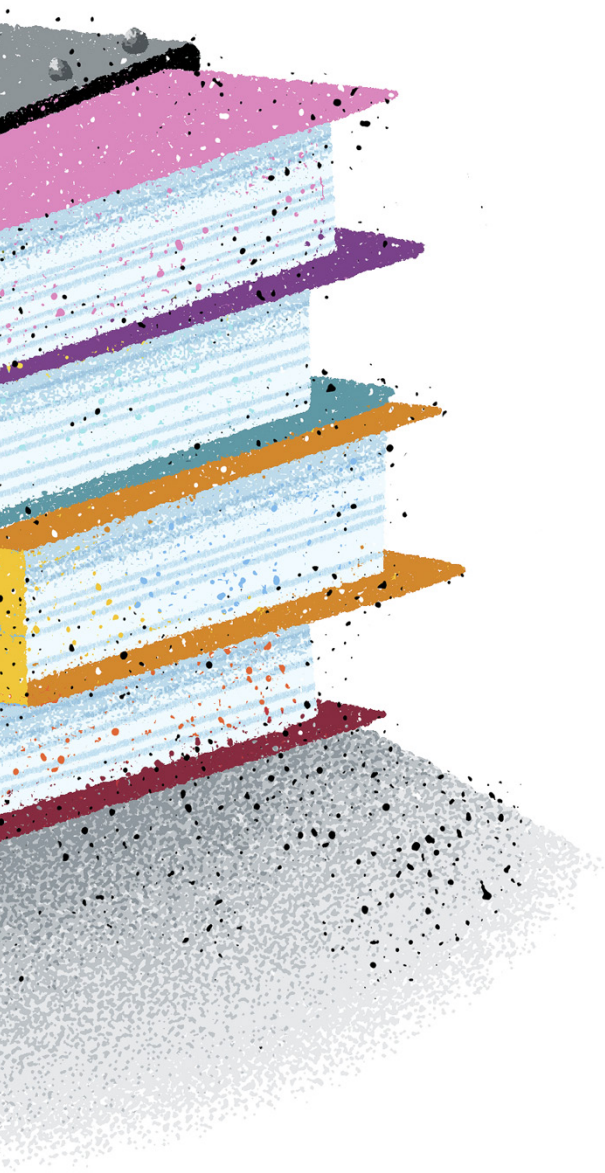
vapautta ja on vastoin julkisuuslain avoimuusperiaatetta.

Valviran hallintojohtaja **Jussi Luomajärvi** sanoo *Journalistille*, ettei näe maksuissa mitään ongelmaa lehdistönvapauden ja julkisuuslain edellyttämän avoimuusperiaatteen kannalta. Hänen mukaansa

viranomaisella on oikeus periä asian hoitamisesta maksu, joka vastaa viranomaiselle aiheutuneiden kustannusten määrää. Yleensä lähtökohtana on omakustannushinta, jonka tulee olla kohtuullinen.

"Valvira vastaanottaa lukuisia laajoja tietopyyntöjä, joiden käsittely vaatii resurs-

”Jos maksut nousevat korkeiksi, sillä on epäilemättä median vapautta rajoittavaa merkitystä.”

Hallinto-oikeuden emeritusprofessori Olli Mäenpää

seja. Tietopyynnöistä perityillä maksuilla Valvira kattaa tietopyynnöistä virastolle kertyneitä kustannuksia”, Luomajärvi perustelee.

Journalistin haastattelemat tutkivat journalistit törmäsivät jatkuvasti korkeisiin maksuihin, jotka liittyvät nimenomaan tietojen salaamisesta koituviin kuluihin.

FREETOIMITAJANA TYÖSKENTELEVÄ Outi Salovaara kertoo tapauksesta, jossa hän olisi halunnut Maanmittauslaitokselta kaikkien Etelä-Karjalan maakunnassa tehtyjen kiinteistökauppojen tiedot vuoden ajalta. Hän halusi päästä käsiksi venäläisten tekemiin kauppoihin.

”Maanmittauslaitos tarjosi todella nauttavaa diiliä. Esimerkiksi Ruokolahden kunnan lomarakennuspaikkoja koskevien kiinteistökauppojen tiedot olisin saanut 159 eurolla. Voi kuvitella, mitä olisi maksanut, jos olisin tilannut tiedot kaikista kunnassa tehdyistä kiinteistökaupoista, saati maakunnan kaikista kiinteistökaupoista.”

Salovaara sanoo, että on pystynyt toimeksiantajiensa kanssa sopimaan maksujen hoidosta eikä ole joutunut maksamaan niitä itse. Kiinteistökaupoistakin syntyi lopulta juttu.

Iltalehden toimittajalta Jarno Liskiltä jäivät asiakirjat kerran tilaamatta, kun hän olisi halunnut tietoja väestötietojärjestelmästä. Niistä olisi pitänyt poistaa henkilötietoja ennen luovutusta.

”Järjestelmän käyttö oli ulkoistettu isolle it-toimijalle, jonka sopimuksessa ei ollut erillistä hinnastoa tietopyyntöihauille. Minulle sanottiin, että pelkkä tietokoneen käynnistäminen maksaa 1500 euroa, vaikka

kyse olisi ollut viiden minuutin hommast.”

Liski kertoo, että hänelle on tullut välillä sellainen olo, että viranomaisilla on tapana säilyttellä tiedonpyytäjää korkeilla maksuilla. Ulkopuolisen on vaikea arvioida työtuntien tarpeellisuutta.

”Tämä on tehokas tapa blokata tiedonsaantia”, Liski sanoo.

Helsingin Sanomien oikeustoimittajan Susanna Reinbothin mukaan on hätkädyttävää, miten huonosti viranomaiset tuntevat julkisuuslain 34. pykälää, johon maksujen pitäisi perustua.

”Jos kaikki on asiakirjassa julkista, siitä ei voi periä ’salausmaksua’. Maksuja voidaan periä, jos salassa pidettävä tieto ei ole vaivatta erotettavissa. Nythän erottelu ei ole teknisesti vaikeata. On normaalia virkatyötä, että he lukevat kaikki sivut läpi.”

Reinbothilla on hallinto-oikeudesta päätös, jossa hän voitti poliisin. Viranomaisen oli perinyt runsasta 800 euron maksua tietojen salauksesta, mutta maksoi lopulta rahat takaisin.

Poliisin hinnaston mukaan tavanomainen kopiomaksu on 70 senttiä sivulta. Jos asiakirjan luovuttaminen vaatii erityisiä toimia, hinta on 76 euroa tunti. Käräjäoikeudessa salaamisen hinta on 3,70 euroa sivu mutta enintään 193 euroa asiakirjalta. Verohallinnossa tietojen luovutuksesta peritään 70 euron tuntihinta, jos se vaatii yli puolen tunnin työn.

HYVÄ KYSYMYS ON, miksi tietojen salaaminen medialle luovutettavista asiakirjoista ei ole normaalia virkatyötä. Veronmaksajat rahoittavat viranomaistoiminnan, mutta veronmaksajien tiedonsaantia median välityksellä rajoitetaan korkeilla maksuilla.

”Mielestäni se on virkatyötä, kun noudatetaan julkisuuslakia. Lain noudattaminen ei ole liiketaloudellista toimintaa”, sanoo hallinto-oikeuden emeritusprofessori **Olli Mäenpää**.

Mäenpää kummeksuu Valviran *Iltaledelle* antamaa 7000 euron hinta-arviota.

”Se kuulostaa vähän erikoiselta. Jos maksut nousevat korkeiksi, sillä on epäilemättä median vapautta rajoittavaa merkitystä. Ymmärrän, että laajasta tietopyynnöstä voi syntyä työtä ja jokin korvaus siitä voidaan periä. Se ei ole kuitenkaan markkinoilla tapahtuvaa toimintaa.” ●

Aava sekoilee töissä ja saa potkut, Kaarina ratkoo rikoksia ja Hellä tarkkailee ekoyhteisöä. Tältä journalistin työ näyttää romaaneissa.

Marja Honkonen, teksti • Susanna Kekkonen, Gummerus ja Docendo, kuvat

KUVA: SUSANNA KKKONEN

Laura Lennes kuvattiin Viidennellä linjalla Helsingin Kalliossa. Näillä kulmin hän asui ensimmäistä romaaniaan kirjoittaessaan. Myös kirjan päähenkilö Aava seikkailee samoilla seuduilla.

Kuka teistä kirjoittaa jutun kauniista kakasta? Mikä muoto on täydellinen?

Jotta sitä kehtaa esitellä?"

Nainen, 35 -romaanissa fiktiivisen Belinda-naistenlehden pomo ideoi jutun ja painostaa kirjan päähenkilön Aavan tekemään sen.

Tosielämässä "kaunis kakka" on romaanin kirjoittaneen **Laura Lennesen** oma juttuidea. Juttu kakan koristelusta glitter-kapseleita nielemällä ilmestyi *Me Naisissa*.

"Minä itse bongasin aiheen ja ehdotin sitä juttua, ja se sai ihan hyvät klikit", Lennes nauraa.

Helsingin Sanomissa ja *Me Naisissa* työskennellyt Lennes, 39, julkaisi ensimmäisen kirjansa keväällä. Viihderomaanissa Aava kipuilee parisuhteessaan ja työssään toimittajana. Hänet jätetään ja hän saa potkut.

Aava on minun alter egoni. Jos uskaltaisin perseillä siinä kaliiberissa kuin hän ja olisin vähemmän neuroottinen ja kunnollinen ihminen, olisin Aava.

Laura Lennes, kirjailija

Lennes itse jäi ensin journalistin työstä opintovapaalle, sitten palkattomalle vapaalle ja lopulta irtisanoutui keskittyäkseen kirjoittamiseen. Kirjaa ei pidä lukea kuin avainromaanina *Hesarin* tai *Me Naisten* toimituksesta. Se on parodia kiiltävälle paperille painetusta, verkossa halvoin keinoin lukijoista taistelevasta lehdestä ja nuorehkosta journalistista, joka mieluusti menee töissä ja elämässä sieltä, mistä aita on matalin. Lennesellä ei ole ollut koskaan yhtä kamalaa pomoa kuin Aavalla, eikä pomoilla ole ollut töissä solvauksia laukovaa papukaijaa.

Lenneselle oli silti selvää, että hän haluaa sijoittaa kirjansa mediamaailmaan. Se on hänelle tuttu ja rakas. Lennes oli pääosan journalistin urastaan *Nyt-liitteessä*. Siellä saattoi toteuttaa hullujakin juttuja.

"Juoksin pakkasella Mannerheimintietä morsiuspuku päällä ja siitä otettiin editorial-kuvia *Nyt-liitteeseen*. Haastattelin **Jari Kurrin** vasenta kättä, koska oli vasenkätisten päivä. Halusin laajentaa oppimani kirjaksi. Se on fiktiota ja parodiaa, jossa kaikki sekoittuu kaikkeen."

Belinda-lehti on saanut nimensä Lennesen työkaverin entisestä koirasta, joka tapasi oksentaa hänen työpisteensä taakse.

Belindan toimituksessa työntekijöiden käsivarsilla keikkuu merkkilaukkuja ja päällä viimeistä muotia. Kaapit ovat täynnä huippukosmetiikkaa. Muotikuvausvuokrataan hevonen ja apina, joka sytyttää kuvauspaikan tuleen. Aava antoi sille viihdykkeeksi tulitikut.

Osa kirjan tapahtumista sopisi suomalaisiin lehtitaloihin. Belindan toimitusarjessa on kuitenkin paljon sellaista, joka on tuttua yhdysvaltalaisista, nuorille naisille suunnatuista viihdekirjoista. Ratkaisu on Lennesen mukana tietoinen, sillä hän toivoi kirjansa päätyvän myös käännösmerkinoille.

Belindassa karsastetaan feminismiä ja julkaistaan listoja siitä, mitkä ovat seitsemän parasta tapaa miellyttää miestä. (1. Jos mies ei huomaa sinua, kävele hänen edessään, heilauta hiuksiasi ja vingahtele.)

Liioittelujen kuvausten on silti tarkoitus kommentoida todellista mediamaailmaa, naisten asemaa työelämässä, irtisanotuksi tulemistä ja huonoa johtamista.

Media-alan hulluimmat vuodet, joihin kirjan monet kuvaukset viittaavat, ovat Lennesen mielestä jo takana.

"Lehtitalot ovat ehkä nyt rauhoittuneet 'Tämä yksi seksiasento saa sinut kuuhun'-otsikoiden kanssa. Se on lukijoiden kunnioittamista. Siten itsekunnioitus on palannut lehtitaloillekin."

Tällä hetkellä Lennes kirjoittaa toista romaaniaan. Senkin pääosassa on Aava, joka kokeilee nyt true crime -podcastien tekemistä.

Lennes itse työskentelee kirjoittamisen ohessa äidinkielenopettajana ammatillisessa opetuksessa ja lukioissa. Hän tunnistaa Aavasta itsensä.

"Aava on minun alter egoni. Jos uskaltaisin perseillä siinä kaliiberissa kuin hän ja

olisin vähemmän neuroottinen ja kunnollinen ihminen, olisin Aava. Ihailen hahmoa siinä, että hän uskaltaa sanoa asiat suoraan, vaikka vaikuttaisi joskus vähän höhlältä."

KUVA: DOCENDO

Kaarina Riikosen mehukellarista löytyy haastateltavan ruumis

Kaarina asetti kannettavan tietokoneensa pirtinpöydän päälle ja alkoi nakuttaa nettijuttua. [...] Viidentoista minuutin kuluttua lyhyt teksti Mikael Johanssonin dramaattisesta kuolemastasta oli valmis julkaistavaksi *Viikko-lehti.fi*-sivustolla.

Avun päätoimittaja **Marja Aarnipuro**, 63, valitsi dekkarisarjansa päähenkilöksi toimittajan, koska ei kokenut tuntevansa rikosetsivien työtä riittävästi hyvin.

"Toimittaja on mahtava hahmo dekkariin. Kukaan ei ihmettele, miksi hän kyselee tyhmiä", Aarnipuro sanoo.

Niin syntyi Kaarina Riikonen, aikakauslehti *Viikon* toimittaja, joka kipuilee media-alan digitalisaatiota, rakastaa henkilöhaastatteluja ja lähestyy vaihdevuosisia. Kirjoissa seikkailee myös paljon muita journalistihahmoja.

Kaarina Riikonen ratkaisee -sarjassa on ilmestynyt tähän mennessä kuusi kirjaa. Sarjan alkupään kirjoissa työtä *Viikko-lehden* toimituksessa kuvataan tarkkaan: millaisten sähköpöytien ääressä toimitus työskentelee, miten työaika seurataan ja miten verkkojutun julkaisu sujuu.

Kuvaukset tuovat fiktion toden tuntua, jonka Aarnipuro uskoo kiinnostavan lukijoita.

"Eivät perustoimittajien työpäivät ole toki sellaisia kuin Kaarinalla."

Olen tuonut sinne kuitenkin jonkin verran sitä, millaista on työskennellä kaupallisessa mediassa – että millä motiiveilla juttuja oikeasti tehdään, ilman mitään tekopyhyyttä.”

Kirjoissa pohditaan esimerkiksi sitä, millaiset juttuaiheet myyvät tai kannattaako kannen ykkösaiheeksi nostaa muidenkin uutisoima murha vai kuitenkin julkiksen syvähaastattelu.

Joitakin taiteellisia vapauksia Aarnipuro on ottanut: Esimerkiksi ensimmäisessä romaanissa Riikosen kellarista löytyy kuolleena mies, jota hän on vastikään haastatellut. Toimittaja kirjoittaa rikosjutusta, johon hän on itsekin sotkeutunut.

Apu-lehdessä sellainen ei tietenkään sopisi.

”Kirjoissa rikotaan journalismin eettisiä ohjeita mennessä tullen. Mutta tarina ei toimi, ellei Kaarina olisi keskeisessä roolissa jutuissa.”

Kirjojen mittaan työnteosta tulee Kaarinalle hankalampaa. Digitalisoituminen menee eteenpäin, työvälineet uudistuvat ja hän vain haluaisi kirjoittaa pitkiä juttuja rauhassa.

Aarnipuro tunnistaa aikakauslehtityön moninaistumisen, kiireen ja paineet. Kaarinassa on piirteitä, jotka on poimittu kollegoista vuosien aikana.

Kirjasarjan seitsemäs osa ilmestyy ensi keväänä. Myös siinä Kaarina kipuilee työnsä kanssa, mutta sinnittelee *Viikko-lehdessä*. Kahdeksannessa kirjassa luvassa on isompia muutoksia, Aarnipuro paljastaa.

KUVA: GUMMERUS

Kuvaajana työskentelevä Hellä on tarkkailija myös omassa elämässään

Hän oli tehnyt kymmenen vuoden ajan töitä lähes tauotta ja kuvannut luontoa ja reportaaseja ympäri maailmaa. Kun vaari oli sairastunut, Hellä oli palannut ja saanut syyn levätä, mutta sen sijaan olikin jatkanut uusien projektien perässä sääntäilyä kuin ei olisi enää osannut pysähtyä.

Oululaisen freelancetoimittajan ja tietokirjailijan **Jenni Räinen**, 42, romaanin *Suo muistaa* toinen päähenkilö, kuvajour-

nalisti ja luontokuvaaja Hellä, haluaa ottaa etäisyyttä mediamaailmaan.

Kun Hellän isoisa kuolee, hän palaa kotiseudulle tyhjentämään tämän vanhaa taloa Pohjois-Pohjanmaalla. Hellä tutustuu läheistä suota ennallistavaan ekoyhteisöön ja sen perustaneeseen Juhon ja alkaa arvioida elämäänsä uudelleen. Hän aikoo kuvata jatkossa vain merkityksellisiä asioita ja ”antaa vatsahappojen pilkkoa kiireen kuonaksi”.

Räinen kertoo valinneensa päähenkilöksi kuvaajan, koska halusi romaaniinsa hahmon, jolle tarkkailijan rooli on luonteva. Kuvaajan ja maailman välissä on aina ”putki” eli kameran objektiivi.

Romaanin Hellä on aiemmin urallaan halunnut päästä kuvaamaan maailmaa ja luontoa nimenomaan kaukana kotoa, ulkomailla. Sieltä kuvaaja välittää kotiyleisölle valtavan hienoja kuvia, mutta usein vain sirpaleita ympäristön tilasta.

Vaarin talossa asuessaan hän alkaa nähdä ympäröivän kyläyhteisön uudella tavalla.

”Siinä on itsellänikin tapahtunut havah-

tuminen. Parikymmentä vuotta sitten ajattelin, että pitää mennä jonnekin kauas Saharan eteläpuoliseen Afrikkaan, jotta voi tehdä merkittäviä yhteiskunnallisia juttuja ja ymmärtää globaaleja ilmiöitä. Ekokriisi ja globaalit ilmiöt näkyvät kuitenkin yhtä lailla lähelläkin.”

Romaanin hahmoilla ei ole tosipohjaa, vaikka puoliso sanookin tunnistavansa monissa heistä Räinen omia piirteitä.

”Olen kyllä ripotellut itseäni sinne tasaisesti vähän joka paikkaan.”

Omaa freelancearkeaan Räinen pitää päinvastaisena Hellän tilanteeseen verrattuna.

”Minulla on oma vapaus rytmittää projektejani”, Räinen sanoo.

”Jos sykkisin päivittäisessä uutisvirrassa, minun voisi olla hankala muodostaa kokonaiskuva asioista. Nautin kirjojen maailmasta ja siitä, että saan hetkessä ja päivässä tapahtuvien asioiden sijaan seurata pidempiä kaaria.” ●

Helsingin kirjajamessut 26. – 29.10.

HEKIN OVAT FIKTIIVISIÄ MEDIA-ALAN AMMATTILAISIA

Pihla Karhu, rikostoimittaja: Ylen rikostoimittajan **Päivi Haposen** dekkarissa *Vaarallinen uutinen* (Deadline Kustannus 2022) rikostoimittaja Pihla Karhu työskentelee Kanava Kuuden rikostoimittajana. Karhu selvittää kuvitteelliseen helsinkiläiskouluun liittyvää rikosta. Toimituksessa journalistit kipuilevat uutisankkoja, verkon lukijamääriä ja nuorten tavoittamista.

Paavo, tutkiva toimittaja: Kirjailija-käsikirjoittaja **Janne Sarjan** romaanissa *Rakkaudella Jami* (Siltala 2023) Paavo-niminen toimittaja tutkii hämäräbisnestä, johon romaanin nimihenkilö on sotkeutunut. Pomolta tulee enemmän kiitosta suolistoa käsittelevästä jutusta. Toimituksessa intoiltaan verkkolukijoiden määrää ja otsikointia. Kirjan lopussa Paavo päättää jatkossa päästä helpommalla.

Ronja Vaara, paikallislehden toimittaja: Kirjailija-toimittaja **Eeva Loukon** kirjoissa *Onnellisten saari* (Otava 2022) ja *Käärmeiden maa* (Otava 2022) toimittajataustainen Ronja Vaara selvittää isänsä murhaa, ottaa vastaan työn paikallislehden toimittajana ja saa eteensä toisenkin rikostapauksen. Kirjat sijoittuvat Helsingin Lauttasaareen. Sarjan kolmannen osan, *Pakene ennen aamua*, on määrä ilmestyä tammikuussa.

Tuomas, sotareportteri: Aiemmin toimittajana työskennelleen **Tuomas Mustikaisen** esikoisromaanissa *Mutta pimeys näkee sydämen* (Like 2022) Tuomas-niminen nuori toimittaja lähtee reportaasimatkalta Palestiinaan. Palattuaan hän irtisanoutuu työstään ja menettää näkönsä. Romaani on osin omaelämäkerrallinen.

Viivi, kustannustoimittaja: Kustannustoimittaja-kirjailija **Aino Vähäpesolan** kirjassa *Suurenmoinen epävire* (Kosmos 2023) kustannustoimittajana työskentelevä Viivi työstää tietokirjaa uruista ja pohtii suhdettaan kirjan kirjoittajaan Johannekseen sekä kustannustoimittajan rooliin. Kustantamon juhlissa parveilee karismaattisia kirjantaisia ja pukumiehiä persoonallisissa silmälasissa.

JOKESIN SYKSYN APURAHAHAKU

Journalistisen kulttuurin edistämissäätiön apurahahaku alkaa **13. lokakuuta ja päättyy 10. marraskuuta kello 16.**

Apurahoja haetaan Jokesin sähköisen apurahajärjestelmän kautta.

Kopiosto-apurahat on tarkoitettu ensisijaisesti lehdistölle sekä sähköisten viestimien verkkojulkaisuille työskenteleville ja työskennelleille journalisteille. Sananvapauden apurahoja ja Jyrki A. Juutin muistostipendejä myönnetään kaikille Journalistiliiton jäsenille.

Kopiosto-apurahoja myönnetään esimerkiksi ammattitaidon täydentämiseen, täydennyskoulutukseen, alan tutkimukseen, ammattikuvaa syventävään työskentelyyn, kieli- ja opintomatkoihin, opintojen loppuunsaattamiseen sekä näyttelyiden tai julkaisujen tekemiseen. Lisäksi voidaan tukea muuta ammatillisesti perusteltua tarkoitusta.

Opiskelijoille myönnetään opiskelijastipendejä opinnäytetyön tekemiseen. Voit myös hakea säätiön ammatillisille kursseille. Keväällä 2024 järjestetään Editointipaja, Faktantarkistuksen ja tiedon verifoinnin mestarikurssi sekä Hostile Environment Awareness Training kriisialueilla työskenteleville journalisteille.

Kevään 2024 kielikursseille haetaan tässä haussa. Kahden viikon journalisteille räätälöidyt kielikurssit järjestetään Berliinissä, Lontoossa, Tukholmassa ja Madridissa.

Lue koko apurahailmoitus säätiön verkkosivuilla:

<https://www.jokes-saatio.fi>

JOURNALISTISEN KULTTUURIN EDISTÄMISSÄÄTIÖ SR

50 euro för ett fotouppdrag eller 100 euro för en nyhetstext – HSS Medias frilansarvoden bland de lägsta i Svenskfinland

Marcus Floman och Lina Laurent, text ● Kevin Åkerlund, foto

Hundra euro. Det har *Österbottens Tidning* betalat i arvode åt en frilansare för en nyhetsartikel. Frilansfotografer får vid samma tidning som lägst 50–70 euro för ett fotouppdrag som inkluderar bildredigering och flera bilder.

Journalisten har ringt runt till frilansare som säljer artiklar till finlandssvenska dagstidningar. Arvudet för artiklar varierar från 100 till 700 euro, medan arvudet för fotouppdrag ligger mellan 50 och 500 euro. *Hufvudstadsbladet* (Hbl) betalar mest, *Österbottens Tidning* (ÖT) minst. Vad säger frilansarna och vad säger deras uppdragsgivare?

VI BÖRJAR I ÖSTERBOTTEN med frilansaren som uppger att hen för en nyhetsartikel (kring 4000 tecken) i årtal fått 100 euro i arvode. Om en artikel krävt mer jobb har arvudet ibland varit 150 euro.

För en dags arbete rekommenderar Finlands frilansjournalister rf ett arvode på 559 euro för engångspublicering av en artikel i papperstidning och på webben.

Niklas Nyberg, chefredaktör för *Vasabladet* (Vbl) och ÖT, säger att det är ganska sällan Vbl och ÖT köper in nyhets- och featurerematerial av frilansjournalister. Samma arvodesnivåer gäller för båda tidningarna.

"De gånger vi köper in material diskuterar vi arvudet med respektive frilansskribent och försöker skapa en helhetsbild av

jobbets omfattning. Vi har ingen fast taxa för frilansjobb", säger Nyberg.

Han tillägger att målet är att nå en nivå som både frilansjournalisten och tidningen är nöjd med. De frilansjournalister *Journalisten* talat med anser att arvoden är för låga.

Hur kommenterar du uppgiften att frilansare betalats 100 euro för nyhetsartiklar?

"Jag känner inte till alla summor som vi betalat åt frilansare. Generellt har jag uppfattningen att vi betalar mer än så för ett frilansjobb", säger Nyberg.

Hur mycket betalar ni?

"Jag har inte varit med om att ge grönt ljus för alla våra frilansuppdrag. Min uppfattning är att vi betalar 200–500 euro beroende på hur mycket jobb som ligger bakom en artikel och hur stort nyhetsvärdet är i texten", säger Nyberg.

ENLIGT FINLANDS FRILANSJOURNALISTER borde fotografer betalas 474,50 euro för ett halv dags jobb och 949 euro för arbete en hel dag för en uppdragsgivare.

Den österbottniska frilansfotografen **Glenn Hägg** har länge sålt foton först till *Vasabladet* och nu till *Österbottens Tidning*. Han säger att han älskar sitt jobb.

"Man får lära känna nya människor och se mycket saker. Lönen är som den är. Vissa tidningar betalar mycket mer än ÖT", säger Hägg.

På HSS Medias tidningar har frilansarnas arvoden inte höjts under de senaste

åren trots inflation och allmän prisökning i samhället.

"Nu blir det bara sämre, det sparas och antalet uppdrag blir färre. Det har mer och mer blivit så att journalisterna som skriver också ska kunna fota. Men när du talar om idrott, sport och action, när du ska fota fotboll, ishockey och snabba sporter kräver det sin man och sin utrustning", säger Glenn Hägg.

HUFVUDSTADSBLADET BETALAR 450–700 euro för featureartiklar eller reportage, uppger de frilansjournalister vi talat med. Frilansarna uppträder anonymt med hänvisning till att kretsarna är små och att de inte vill riskera sina uppdrag.

"För en text fick jag 450 och för en annan 550 euro. Båda texterna var över 9000 tecken långa och uppdraget innebar resor och flera dagars arbete. Jag försökte förhandla upp priset med hänvisning till resorna men det gick inte", säger en frilansjournalist.

"Jag har fått 700 euro för flera uppdrag men då är det viktigt att komma ihåg att reportagen inneburit 3–5 dagars jobb, inklusive resande och intervjuer med flera personer", säger en annan frilansare.

Svårigheterna att förhandla med Hbl om arvoden kommer upp i flera samtal med frilansare.

"Orsaken till att jag inte prioriterar Hbl i framtiden är att jag upplever att det är så

Fotografen Glenn Hägg jobbar för HSS Medias tidningar. "Arvodena är givetvis för låga. De borde räcka till att förnya utrustningen också med jämna mellanrum."

svårt att förhandla och diskutera. Det är lite 'take it or leave it' som gäller", säger en journalist som tidigare frilansat för *Hbl*.

Biträdande chefredaktör och redaktionschef **Gunilla Celvin** säger till *Journalisten* att *Hbl* strävar efter att ligga nära det rekommenderade timarvodet.

"Grunden är frilansjournalisternas timtaxa – vi betalar en helhetssumma för jobbet. Vi bedömer hur lång tid det tar, hur många personer som hörs i artikeln och hur många olika element som finns med i artikeln", säger Celvin.

Journalisten har uppgifter som pekar på att ni betalar mellan 450 och 700 euro för featurer och reportage – kan du bekräfta de här summorna?

"Jag kan bekräfta att arvoden följer en

glidande skala men jag kommenterar inte exakta summor. Olika journalistjobb kräver olika mycket tid, olika kunskap. Det kan inte bara finnas ett arvode för frilansare."

Gunilla Celvin tillägger att *Hufvudstadsbladet* i sin bedömning av arvodets nivå betalar för det journalistiska jobbet och för hur unikt materialet är. Summan bestäms till exempel inte enligt artikelns teckenmängd.

"Om vi tar som exempel att en journalist säljer ett grävande jobb till oss, då måste det synas i arvodet. Ett grävjobb tar mycket längre tid att göra än till exempel ett festivalreportage."

Från *Hbl* bekräftas att tidningen betalar frilansfotografer enligt huvudprincipen

300 euro för ett halvdagsuppdrag och 500 euro för ett heldagsjobb.

TIDNINGEN VÄSTRA NYLAND, (VN) som har samma ägare som *Hufvudstadsbladet*, anlitar få frilansare. En av de frilansare som under de senaste åren sålt texter bland annat till VN vill inte diskutera hur mycket tidningen betalar, men hen tycker att Finland och särskilt Svenskfinland är för litet för att det ska kännas okej att tala om frilansarvoden.

Västra Nylands chefredaktör **Marina Holmberg** säger att arvodets storlek påverkas av hur mycket bakgrundsarbete som krävs, hur många personer som intervjuats samt hur mycket redaktionen behöver bearbeta texterna.

Marina Holmberg säger att hon bekantat sig med frilansjournalisternas rekommendationer och säger att de har en riktgivande funktion för VN:s arvoden, men:

”Vi betalar ändå inte riktigt enligt rekommendationen. Det är svårt för mig att bedöma timtaxan. En del skribenter är snabbare än andra, det tar längre tid för en del att skriva en text. Det ligger också ett ansvar på skribenten att prissätta rätt”, säger Marina Holmberg.

Vad betalar VN åt frilansare?

”Det beror i hög grad på artikelns längd. För en artikel på omkring 4000 tecken betalar vi 300 euro och uppåt”, säger Holmberg.

Vi lyckas få tag på två frilansare som frilansat för VN och som vill uppge summor. Den ena säger att en sidas artikel ger ”några hundralappar, för reportage betalas lite mer”. Den andra säger: ”För några år sedan fick jag 350 euro per artikel.”

Medan tillsvidareanställda journalisters löner höjs via överenskommelser i kollektivavtalet kan frilansare inte alltid räkna med samma draghjälp för att mota inflationen och prishöjningarna i grind.

”Ja, inte är det ju någon annan än vi själva som kan göra det. Det är upp till oss att skapa en struktur och säga: ’det här betalar vi för ett jobb av den här omfattningen’.

Niklas Nybergchefredaktör, Vbl och ÖT

Hbl och VN uppger att de höjt sina arvoden, Hbl en gång under de senaste fyra åren och VN med 7–8 procent i början av 2023.

JOURNALISTENS GENOMGÅNG VISAR att det råder stor ovisshet om vad som ska beta-

las och för vilken insats. I dag är föreningen Finlands frilansjournalisters tabeller om timtaxor endast rekommendationer och trots flera förfrågningar har arbetsgivarna hittills vägrat att förhandla med Journalistförbundet om frilansares minilöner.

Niklas Nyberg på HSS Media upplever frilansarvodena som en snårig djungel och efterlyser en större tydlighet kring vad frilansarna ska betalas för en viss typs jobb. **Men, vem är det som kunde åstadkomma en transparens, en tydlighet i arvodesnivåerna?**

”Ja, inte är det ju någon annan än vi själva som kan göra det. Det är upp till oss att skapa en struktur och säga: ’det här betalar vi för ett jobb av den här omfattningen’”, säger Nyberg.

Nyberg menar att en transparens om arvoden skulle göra saker enklare både för tidningarna och frilansarna.

”Jag tycker att vi kunde bli bättre på den punkten. Jag kan hålla med om att det inte finns en tydlighet i nuläget”, säger Nyberg. ●

Frilansarvoden journalister

	Tidningens uppgift	Frilansares uppgift	Frilansrekommendationen 2023
Österbottens Tidning & Vasabladet	200–500€	100–150€	559€/dag Finlands frilansjournalister rf:s timtaxa 1.7.2023
Västra Nyland	300€→	200–350€	
Hufvudstadsbladet	-	450–700€*	

* Hbl frilansare har betalats 700 euro för uppdrag som inneburit 3–5 dagars jobb, inklusive resande

Frilansarvoden fotografer

	Tidningens uppgift	Frilansares uppgift	Frilansrekommendationen 2023
Österbottens Tidning & Vasabladet	-	50–100€*	574,50€ / ½ dag 949€/dag Finlands frilansjournalister rf:s timtaxa 1.7.2023
Västra Nyland	-	50€**	
Hufvudstadsbladet	300–500€	300–500€***	

* arvodet per uppdrag, högre summan veckoslutsjobb eller inklusive resa

** från 50 euro uppåt beroende på antal bilder

*** högre summan är heldagsuppdrag.

En journalist med trubbiga armbågar

I slutet av augusti i år riktades strålkastarna plötsligt mot Åland. Det här eftersom Svenska riksdagsgruppen bestämt sig för att hålla sitt sommarmöte på fredens öar. Som bekant sammanföll detta med turbulens inom regeringen där SFP föreföll som den mest osäkra pusselbiten i det fortsatta samarbetet. Sommarmötets presskonferens var därför, och det känns som en underdrift, mer intressant än vanligt och därmed välbesökt.

Oroa er inte, jag ska inte skriva om partiordförande **Anna-Maja Henrikssons** besked, det är "old news". Nej, jag ska berätta om något med betydligt lägre allmänintresse, nämligen om hur presskonferensen kändes för mig.

Min vardag på Åland ser så annorlunda ut så att jag nästan känner mig bortskämd.

Jag var bland de första på plats, sisådär sju minuter innan det skulle börja. Jag brukar alltid försöka vara i god tid. För mig är det en hederssak att inte komma för sent och att alltid ringa upp prick det klockslag som avtalats om för en intervju. Det kan möjligtvis vara ett sätt att försöka kompensera för den slarver jag är privat. Jag tyckte dock det var lite konstigt att vi var så få journalister på

plats, men i efterhand insåg jag att det var jag som var orutinerad och möjligen oinformerad – det dröjde nästan en timme innan presskonferensen faktiskt drog igång.

Att jag var så tidig gjorde i alla fall att jag fick en bra plats, lite till höger om mitten framför podiet. Men då journalisterna och fotograferna sakta blev allt fler och började trängas flyttade jag snällt på mig. Till sist stod jag till vänster om en vägg och jag insåg att ifall det här var något jag skulle behöva göra till vardags så skulle mina armbågar behöva vässas rejält.

JAG BEUNDRAR DE JOURNALISTER som följer politikerna land och rike runt. Journalisterna som behöver kämpa för att få tillgång till politikerna och som lyckas få fram just sina frågor i ett hav av konkurrenter. Min vardag på Åland ser så annorlunda ut så att jag nästan känner mig bortskämd.

Det lilla samhället med den stora närheten till politikerna har verkligen sina negativa sidor, men just där och då, framför Anna-Maja Henriksson i ett rum fullt av kameror, så tänkte jag på allt det som är bra.

De åländska politikernas presskonferenser närvaras oftast av tre journalister som vanligtvis får tid att i lugn och ro ställa alla tänkbara frågor. Jag har direktnummer till alla medlemmar i landskapsregeringen och ledamöter i lagtinget och behöver inte förhandla med någon assistent eller medarbetare för att få en intervju. Mina armbågar kan därför fortsätta att vara lite trubbiga. Och det är ganska skönt.

Felicia Bredenberg ● Skribenten är reporter på Ålands radio.

FÖRE DEADLINE

Delar av ÅU Medias layout görs på Turun Sanomat – tar mer av journalisternas tid än förr

Efter vinterns omställningsförhandlingar på **Åbo Underrättelser** har man sparat genom att lägga ut en del av tidningens layout på entreprenad till **Turun Sanomat**.

Det nya layout-arrangemanget är fortfarande under utveckling. Enligt nyhetschef **Johan Backas** görs i nuläget endast en liten del av ÅU:s sidor på den finskspråkiga systertidningen.

"På ÅU blir det ungefär 100 sidor i veckan och sällan görs mer än 20 sidor på **Turun Sanomat**."

Just nu sköter en teknisk redigerare största delen av layouten på kontorstid och en journalist som jobbar kvällspass ser till att allt blir gjort och skickar vid behov sidor till **TS** för layout. När den tekniska redigeraren inte är på jobb ombyts en betydligt större del av tidningen på **TS**, enligt Backas.

Backas säger att man har "kommit en bit på vägen" i förändringen, men han vet inte om ledningens mål är att helt flytta layouten till **TS**.

ÅU:s vd **Tom Simola** skriver så här på frågan om

huruvida det är målet:

"En automatisering av processen är på kommande och vi har olika alternativ på bordet. Inom det kommande halvåret vet vi vilken riktning och lösning som gäller för oss."

REDAKTIONENS FÖRTROENDEPERSON Annina Suominen säger att själva omställningen funkat hyfsat bra, men än så länge ser hon inte några fördelar med förändringen som innebar att två journalister lämnade redaktionen.

"Att planera och skicka instruktionerna på finska till layoutaren tar längre tid än att göra hela arbetet själv. Sen måste man kanske göra korrigeringar när sidorna är färdiga. Men deras layoutare är snabba och noggranna så de gör nog ett bra arbete."

Många väljer under kvällspasset att göra layouten själv, i stället för att skriva noggranna instruktioner. Att inte sitta i samma utrymme som layouten påverkar enligt Johan Backas också.

"Man blev ju van vid detta senast under coronan så det är inget större problem. Men visst är det att föredra att personligen gå och prata med layoutaren."

Hanna Nordenswan

FOKUS

Mediatoimittaja **Juuso Stoor** sai vakipaikan heti uransa alussa

Marja Honkonen, teksti ● Otto Ponto, kuva

Ani harvalla alle 25-vuotiaalla on media-alalla vakituinen työ.

Mediatoimittaja **Juuso Stoor**, 22, kuitenkin nappasi vakipaikan Yle Lapista vajaa vuosi sitten. Lappia-ammattiopistossa opiskellut Stoor meni Yle Kemiin työssäoppimisjaksolle ja jäi sille tielleen: ensin palkalliseen harjoitteluun, sitten määräaikaiseksi.

Kun Rovaniemellä aukesi mediatoimittajan eli uutisjuttuja kuvaavan, leikkaavan ja kuvittavan journalistin vakityö, Stoor haki ja ilokseen myös sai paikan.

Pomon ilmoitus valinnasta on jäänyt mieleen. Stoor heräsi puhelinsoittoon.

”Reilu kymmenen minuuttia siinä meni ennen kuin tajusin, että sain vissiin vakituisen paikan. Kyllä se semmoinen onnenpotku oli.”

Stoorin tähän mennessä mieleen jäävin kuvauskeikka Ylellä oli poroaitaa käsitellyt juttu viime huhtikuussa. Aita sijaitsee Suomen ja Venäjän rajalla, ja Stoor onnistui saamaan luvan lennättää kuvausdroonia rajavyöhykkeellä. Suomi oli juuri liittynyt Natoon.

”Kun nostin kopterin ilmaan sadan metrin päässä Venäjän rajasta, tiesin, että sen on parempi pysyä tällä puolen.” ●

Juuso Stoor kuvasi toimittaja Kati Rantalaa Levin hiihtokeskuksessa 18. syyskuuta, kun säilöstä kaivettiin menneen talven lumia pohjaksi tulevaa kautta varten. Yle Lappi avasi syyskuussa Leville uuden aluetoimituksen.

Ville Eloranta ● Kirjoittaja on Helsingin Sanomien kielenhuollosta vastaava toimittaja.

"Korkeapatogeeninen" ei ole korvattavissa – vai onko sittenkin?

Kotimaisten kielten keskus on vähitellen pyrkinyt eroon maineestaan yksittäisten ilmaisujen kriittikkona. Esimerkiksi *Kuukauden sana* -nettupalsta esittelee nosteessa olevia sanoja yleensä varsin neutraalisti. Siksi elokuun sana *korkeapatogeeninen* pääsi yllättämään.

Kotus arvioi, että lintuinfluenssautisissa esiintyneen sanan merkitys jää tavalliselle kielenkäyttäjälle "helposti sumeaksi". Kielenhuoltajissa se aiheuttaa puolestaan "vakavia ilmeitä ja otsanrypistelyä". Yleiskielisiin teksteihin Kotus ehdottaakin *korkeapatogeenisen* tilalle esimerkiksi *vakavaa tautia aiheuttavaa* tai tiiviimpää *vaarallista*.

Sumeudesta on helppo olla samaa mieltä. Lisäksi journalistit eivät aina ole vaivautuneet selittämään *korkeapatogeenista*, vaikka se on etäällä monen arjesta. Kielenhuoltajien "otsanrypistelyllä" Kotus tarkoittaa, että määrien yhteydessä on usein sujuvampaa puhua *suuresta* ja *pienestä* kuin *korkeasta* ja *matalasta*.

Lintuinfluenssaa torjuvat viranomaiset ovat tietävästi suhtautuneet Kotuksen ehdotuksiin ristiriitaisesti. Osa on ollut sitä mieltä, ettei *korkeapatogeenista* saa korvata, koska se on eläinlääketieteen termi. Sitä paitisi virus ei välttämättä aiheuta vakavaa tautia muille kuin siipikarjalle! Toiset viranomaiset suhtautuvat *vakavaa tautia aiheuttavaan* hyväksyvästi tai jopa käyttävät sitä itse. Pelkkää *vaarallista* nekin pitävät epämääräisenä.

Erikoisalan ihmiset eivät yleensä ole häävejä kielenhuoltajia. Kieli-ihmiset taas ovat kielen erikoisasiantuntijoita, eivät biologeja tai lääketieteilijöitä. Sekä selkeä että riittävän tarkka vastine on siis monesti työn takana. Siedettävä suomennos voisi olla *vakavaa tautia siipikarjalle aiheuttava*, vaikka se pitkä onkin. Toisinaan myös *vakava* saattaisi riittää.

Korkeapatogeenisesta emme ehkä enää pääse eroon. Lukijoille se kannattaa silti selittää vielä pitkään.

TUTKITTUA

Verkkokeskustelujen moderointi kaipaa uusia tuulia

Journalistit pitävät nettikommentointia tärkeänä osana julkista keskustelua. Medialta puuttuu kuitenkin kokonaisvaltainen näkemys siitä, miten keskusteluja tulisi moderoida.

Näin arvioidaan tutkimuksessa, joka julkaistiin kesäkuussa *Media & viestintä* -lehdessä. Tutkimuksessa analysoidaan suomalaisten toimittajien suhtautumista nettikommenttien moderointiin.

Tutkimusta varten haastateltiin yhtätoista moderointiin perehtynyttä henkilöä suomalaisissa toimituksissa. Haastattelut toteutettiin vuosina 2019 ja 2020.

Journalistit suhtautuvat verkkokokmentointiin kaksijakoisesti. Lukijakeskustelun ylläpitämisen katsotaan kuuluvan journalismin perustehtäviin, mutta laadukkaan keskustelun ylläpitäminen netissä tuntuu vaivalloiselta. Toimittajat kokevat moderoinnin vievän aikaa tärkeämmältä työltä. Myös kommenttien ainainen negatiivisuus nakertaa työmotivaatiota.

Ihmismoderojien työtä kevennetään automaattisilla moderointijärjestelmillä. Ne ovat kustannustehokkaita, mutta aiheuttavat myös pettymyksiä. Kone on huono tunnistamaan keskustelun kontekstia ja kommenttien sävyä. Lisäksi automatisaatio tekee ihmismoderojien työstä kaavamaisista.

Monissa toimituksissa ongelma on ratkaistu ulkoistamalla moderointi STT:lle. Ulkoistaminen kuitenkin katkaisee yhteyden lukijoiden ja toimituksen välillä.

Tutkijoiden mukaan moderointiin tulisi uhrata lisää aikaa, rahaa ja ajatusta. Etenkin pehmeitä moderointikeinoja kannattaisi hyödyntää nykyistä enemmän. Lukijoita voi esimerkiksi palkita asiallisesta kommentoinnista, tai järjestelmä voi auttaa kommentoijaa tunnistamaan viestinsä asiatomuuden jo ennen sen julkaisemista.

Myös journalistien osallistuminen omia artikkeleitaan koskevaan verkkokeskusteluun on arvokasta. Se lisää yhteisöllisyyden tuntua ja parantaa näin keskustelun laatua. Harvalla suomalaisella toimittajalla on kuitenkaan aikaa tai halua tällaiseen.

Juha Matias Lehtonen

Antti Kokkonen, 61, aloitti *Kalevan* vastaavana päätoimittajana 18. syyskuuta. Hän jatkaa myös *Lapin Kansan* päätoimittajana, kunnes seuraaja valitaan. Kokkonen on aiemmin työskennellyt muun muassa *Helsingin Sanomissa*, *Taloussanomissa*, *Ylessä* sekä *Kalevassa* kahteen otteeseen. Hän on toiminut myös Julkisen sanan neuvoston varapuheenjohtajana. Koulutukseltaan hän on valtiotieteiden maisteri.

Antti Kokkonen palaa päätoimittajaksi tuttuun lehteen

Olit Kalevassa toimittajana jo 1980-luvun lopulla ja myöhemmin toimituspäällikkönä. Millaiseen lehteen palaat työskentelemään?

Puolittain tuttuun lehteen. Kaleva Media omistaa *Lapin Kansan*, joten olemme tehneet tiivistä yhteistyötä *Kalevan* toimituksen kanssa jo pitkään. Siellä on muutama vanha tuttuikin vielä töissä, joten tämä on pehmeämpi siirtymä kuin jos menisin toisen konsernin lehteen.

Edeltäjäsi kausi kesti reilut kolme vuotta. Sinä olet nyt 61-vuotias. Onko tämä sinulle eläkevirka?

On. Jos olen täällä saman ajan kuin edeltäjäni **Sanna Keskinen**, niin olen jo eläkeiässä. En kuitenkaan koe olevani ikäloppu, ja tässä on riittävästi aikaa ja intoa vaikuttaa lehteen. Tarkoitukseni ei ole jäädyttellä, vaan olen tyytyväinen, että sain tämän ikäisenä vielä uuden mahdollisuuden.

Miten aiot uudistaa Kalevaa?

Aion jatkaa Sanna Keskinen aloittamia uudistuksia. Minulla ei ole syytä tehdä valankumousta. Pyrimme analytiikkaa seuraamalla keskittämään voimavaramme siihen, että teemme varmasti lukijalle merkityksellisiä juttuja, ja sen suhteen olemme jo hyvällä tiellä.

Millaiset tulostavoitteet Kaleva Median johto on antanut sinulle?

Ei minkäänlaisia. Toimitus hoitaa sisällön tekemisen ja sillä on suvereeni asema.

Talous on toki tärkeä pitää kunnossa, muuten media ei voi olla riippumaton. Koitan osaltani pitää huolta siitä, että hyvä sisältö pysyy bisneksen ytimenä. Koitan säästää sieltä, missä se vahingoittaisi vähiten sisältöjen tekemistä.

Kalevassa on ollut paljon muutosneuvotteluita ja väenvähennyksiä viime vuosina. Miten negatiivinen kierre katkaistaan?

Uskon siihen, että jos työpaikalla pysyy hyvä ilmapiiri ja työpaikalle on mukava tulla, niin siitä syntyy hyviä sisältöjä.

Olit *Lapin Kansan* päätoimittaja 15 vuotta. Mitkä olivat lehden suurimmat muutokset sinun kaudellasi?

Tulin aikanaan perinteiseen broadsheet-sanomalehteen. Se muuttui pian tabloidiksi. Sitten alkoi tiivis sisältöyhteistyö konsernin eri toimitusten ja *Lännen Median* kanssa. Sen jälkeen alkoi muutos digilehdeksi, ja meille tuli ensimmäisten joukossa maksumuuri vuonna 2015. Nyt noin 40 prosenttia lehden tilaustuloista tulee digitilauksista.

Kuka tai ketkä ovat ammatilliset esikuvasi?

Kalevan entinen pitkäaikainen päätoimittaja **Teuvo Mällinen**. Hän oli *Helsingin Sanomista* tullut toimittaja, jolla oli hyvin vahva journalistinen näkemys. Hän loi aikanaan toimitukseen hyvin vahvan journalistisen kulttuurin, joka on siellä edelleen voimissaan.

Manu Marttinen

Toinen lehmä

Urani toistaiseksi mieleenjäädävin kömmähdyks tapahtui, kun olin vasta aloittanut Yle Oulun toimittajana vuonna 2015 ja minut laitettiin juttukeikalle taidekoulun uusiin tiloihin.

Keikka oli sinänsä helppo, mutta työ oli uusi. Olin vielä epävarma laitteista ja siitä, miten toivottu pitkä radiojuttu kannattaisi parhaiten toteuttaa. Joutuisin myös itse ottamaan still-kuvaa, mikä ei ollut mukavuusalueellani.

Rehtori, **Ulla** nimeltään, oli tutustumiskierroksen aikana esitellyt minulle taidekoulun lehmäpatsaan. Senkin nimi oli Ulla. Ajattelin mennä helpoimman kautta ja pyytää rehtoria pönötyskuvaan patsaan viereen.

Suustani pyyntö lipsahti kuitenkin aivan väärässä muodossa. Pyysin, voisiko rehtori mennä kuvaan "toisen lehmän kanssa".

Puolikkaan sekunnin ajan ehdin toivoa, menisikö lipsahdukseni ohi tai teeskentelisikö haastateltava ainakin niin. Hän ei kuitenkaan päästänyt minua helpolla: "Sanoitko minua juuri lehmäksi? Kerron tästä lähtien kaikille vierailijoille, että täällä kävi toimittaja, joka kutsui minua lehmäksi!"

Pahoittelin toki vuolaasti vahinkoani, mutta kuuroille korville. Onneksi haastateltava kuulosti kuitenkin enemmän huvittuneelta kuin aidosti loukkaantuneelta. Kesti hetken aikaa ennen kuin saimme molemmat koottua itsemme – minä häpeältäni, haastateltavani naurultaan.

Jos joku kollega on käynyt kyseisessä taidekoulussa, kuulen mielelläni, vieläkö tätä juttua kerrotaan siellä. Itse en ole uskaltanut tämän jälkeen taidekoululla vierailla.

Anna Polo

Kirjoittaja on oululainen toimittaja.

MITÄ SINULLE ON SATTUNUT JA TAPAHTUNUT? LÄHETÄ TARINASI OSOITTEESEEN JOURNALISTI@JOURNALISTIILITTO.FI

Laajasalon opiston radiolinjan opiskelijat Moonareetta Miettinen (edessä vas.) ja Reetta Wuopio haastattelevat rehtori Juha Matti Holopaisista. Taustalla on radiotyön opettaja Jere Ollinen. Banderollilla Laajasalon opisto osallistui hallituksen leikkauksia vastustaviin opiskelijamielenosoituksiin.

HALLITUS LEIKKAA TAAS KANSANOPISTOJEN RAHOITUSTA. JOURNALISTIKOULUTUSTA UHKAA KULUKUURI.

Janne Flinkkilä, teksti • Susa Junnola, kuva

Hallitus leikkaa vapaan sivistystyön rahoituksesta ensi vuonna noin 11,4 prosenttia. Mitä se merkitsee journalismiopetukselle kansanopistoissa?

"Vapaan sivistystyön rahoituksesta on leikattu jo vuosina 2012, 2015 ja 2017. Olemme tosi kipurajalla, etenkin kun korona teki hallaa opiskelijamäärille ja siten myös opistojen taloudelle", sanoo Suomen kansanopistoyhdistyksen toiminnanjohtaja **Tytti Pantsar**.

Kansanopistot selviävät näillä näkymin kahden miljoonan leikkauksella, joka vastaa noin 4,5 prosenttia niiden aiemmasta rahoituksesta. Esimerkiksi kesäyliopistoilta ja kansalaisopistoilta leikataan merkittävästi enemmän.

Pantsarin mukaan opistoilla ei enää ole mistä tinkiä. Ne käyttävät rahansa pääasiassa opettajien palkkoihin ja kiinteistöjen kuluihin. Säästöjä voidaan tavoitella vain vähentämällä toimintaa.

AHTAIMMALLA OVAT Pantsarin mukaan maakuntien opistot, joiden koulutustarjonta on perusrahoituksen varassa ja hakijamäärät kannattavuuden rajoilla. Oppivelvollisille ja eri maahanmuuttajaryhmille kohdennettu koulutus saa erityisavustusta. Siihen budjetissa osoitetaan lisää rahaa.

Esimerkiksi helsinkiläinen Laajasalon opisto on voinut rehtori **Juha Matti Holopaisen** mukaan kehittää järjestelmällisesti myös erikseen rahoitettujen kohderyhmien koulutusta. Siksi talous on vakaalla pohjalla. Journalismimilinoilla on tänä syksynä yhteensä noin 80 opiskelijaa.

Tampereella sijaitsevan Voionmaan koulutuskeskuksen koulutuspäällikkö **Mervi Ylitalo** sitä vastoin kertoo, että monimediallisen toimittajakoulutuksen resurssit on karsittu jo aiemmin. Esimerkiksi freelanceopettajien tunneista on tingitty. Käytännössä yhdeltä opettajalta edellytetään, että hänen tulisi hallita koko mediapaletti.

"Meillä on nyt määräaikainen linjan vetäjä, koska

emme tiedä ensi vuoden rahoitusta. Työsuhteet ovat riippuvaisia siitä, tuleeko riittävästi opiskelijoita. Toistaiseksi toimittajalinja on alkanut joka vuosi."

Turun Paasikivi-opistossa ei alkanut tänä syksynä lainkaan journalismin opintolinjaa, koska rehtori **Mari Nurmion** mukaan hakijoita oli vain muutama.

"Koronavuodet vähensivät yleisesti hakijamääriä, eivätkä ne ole palautuneet ennalleen. Tämä yhdessä nyt toteutettavien leikkausten kanssa todella vaikeuttaa pitkän aikavälin suunnittelua."

Kauhajoen opiston vt. rehtori **Jussi Luoma** sanoo, että toistaiseksi heidän radiotoimittajalinjansa tilanne on "erittäin hyvä" opetuksen ja välineiden kannalta. Hän tiivistää seuraukset, jos esimerkiksi lähiopetuksesta on pakko säästää: "Koulutuksesta leikkaaminen leikkaa valmistuvien opiskelijoiden taidoista osan pois." ●

FREELANCETYÖ EI SAA OLLA TAPA KIERTÄÄ KUSTANNUKSIA

Tapasin hiljattain Riiassa nuoren maanpaossa olevan venäläisen toimittajan.

Hän kertoi ryhtyneensä toimittajaksi, koska uskoi, että ihmisillä on oikeus saada totuudenmukaista tietoa. Hän kirjoitti juttuja freelancerina ulkomaille ja pienessä toimituksessa Moskovassa, kunnes toimitus ratsattiin. Heidän julkaisunsa oli käyttänyt sanaa ”sota” Ukrainan sodasta, vaikka se oli lailla kielletty. Koko toimitus joutui pakenemaan maasta tämän jälkeen.

”Meillä freelancetoimittajat ovat niitä, jotka pyörittävät oppositiomediaa”, kertoi toinen nuori maanpaossa oleva toimittaja tapaamisessa.

Freelancerit ovat kaikkialla maailmassa tärkeä osa monimuotoista ja moniäänistä mediakenttää. Freelancerin työssä on merkittävää vapautta ja luovuutta. Sen työn kautta pääsemme kiinni mediasisältöihin, joihin ei muuten välttämättä pääsisi. Tällaisia ovat esimerkiksi jutut kiehtovista maailman kolkista tai unohdetuilta pieniltä paikkakunnilta Suomesta tai erityisistä kulttuurialueista. Freelancerien työn merkitys vain korostuu sellaisissa maissa, joissa mediakenttä on yksipuolinen ja sananvapautta on rajoitettu.

JOURNALISTILIITON TUOREEN freelancereiden työmarkkinatutkimuksen mukaan 64 prosenttia vastanneista työskentelisi jatkossakin mieluiten freelancereina. Iso osa freelancejournalisteista tekee samaa työtä kuin työsuhteiset, mutta työstä saatavassa korvauksessa on iso ero.

Minulle useat freelancerit ovat sanoneet rahoittavansa journalistista työtään muilla töillä. Tämä

kertoo ihailtavasta vakaumuksesta, mutta media-alan ammattilaisten ei pitäisi joutua tekemään muiden alojen töitä rahoittaakseen sen tärkeän työn lopputuloksen, josta me kuluttajina pääsemme nauttimaan.

Työmarkkinatutkimuksen mukaan freelancereiden kokonaislaskutus kasvoi vuosina 2002–2022 noin 12 prosenttia. Verottajalle ilmoitettu tulo kasvoi samassa ajassa noin 25 prosenttia. Vastaavasti palkansaajien kuukausiansiot kasvoivat noin 50 prosenttia.

Luvut ovat nimellisiä eivätkä kerro ostovoiman muutoksista.

Tilastokeskuksen elinkustannusindeksin tietojen perusteella elinkustannukset ovat kallistuneet 20 vuodessa noin 37 prosenttia. Freelancereiden ostovoima on siis heikentynyt merkittävästi. Heidän saamansa korvaukset eivät ole pysyneet elinkustannusten nousun perässä.

Luotettava ja laadukas journalistinen työ maksaa. Mikäli freelancereiden työn palkkiot jäävät jatkuvasti palkoista ja niiden kehityksestä pahasti jälkeen, hyvät tekijät ja heidän tekemänsä kovatasoinen työ katoavat.

Palkkiot eivät pysy palkkojen perässä, kun heikommissa asemassa olevat freelancerit joutuvat neuvottelemaan niistä pitkälti toimeksiantajan joustamattomin ehdoin.

Nämä tiedot vahvistavat sen, että itsensä työllistäjien kollektiivista neuvotteluvoimaa tarvitaan. Freelancerit tuovat mediakenttään sen, mikä sieltä muuten puuttuisi. Freelancereiden työn ei pidä olla työnantajille vain tapa teettää työtä halvemmin ja kiertää kustannuksia. ●

Hanna Zidan ● Kirjoittaja on Journalistiliiton freelancereiden, itsensätyöllistäjien ja kustannustoimittajien asiasta vastaava työehtoasiantuntija.

Sanomalehtimies 9/1971 kertoi toimittajien kaksiviikkoisesta Saksan-matkasta.

Ryhmäseksiä Saksanmaalla

Sosialidemokraattinen saksalaissäätiö Friedrich-Ebert-Stiftung kutsui vuonna 1971 viimein Suomen Sanomalehtimiesten liiton (nyk. Journalistiliitto) kuusi-henkisen valtuuskunnan tutustumaan Länsi-Saksan talouteen.

”Niinpä sonnustettiin valtuuskunta, joka heti alkuun sai nimen Gruppen Sex eli ryhmäseksi”, pilaili **Tuula Antikainen** Sanomalehtimieheissä. Sanaleikki oli niin hupaisa, että kirjoittaja herkutteli sillä tekstissään tämän tästä. Tekstin otsikko kuului Ryhmäseksiä Saksanmaalla.

Pitkässä artikkelissa kerrotaan matkasta, mutta ei kuvailla Länsi-Saksan taloustilannetta lainkaan. Kirjoittaja selostaa sen sijaan perinpohjaisesti kahden viikon matkan muita edesottamuksia. Toimittajia kyyditään ympäri Saksanmaata. He istuvat oopperassa, katselevat olympiarakennelmia sekä nauttivat ”virtaavasta viinistä ja kuohuvasta oluesta”.

Huomattava osa tekstistä on omistettu joukon humoristin, **Kyöstin**, sutkauksille. Seurue näkee Pähkinänsärkijä-baletin, ja lopussa annetaan aplodeja ja kapellimestari saapuu kumartamaan. Minkäs osan tuo frakkipukuinen oikein tanssi, veistelee Kyösti.

Ainoastaan yksi matkalaisista, **Pelle**, jaksoi loppuun saakka kiinnostua talousihmeestä. Antikaisen mukaan Pelle oli ”saada murhanhimoiset kollegansa kimppuunsa. Joku kähisi: Jos kysyt vielä yhdenkään kysymyksen, niin sut ammutaan”.

Maria Pettersson

Käsistään kätevä lehtikuvaaja on poissa

LEHTIKUVAAJA VESA TAPIOLA
25.12.1954 IITTI – 27.6.2023 LAHTI

Lehtikuvaaja ja maanviljelijä **Vesa Tapiola** kuoli 27.6. Lahdessa nopeasti edenneeseen sairauteen.

Vesa Tapiola syntyi maanviljelijä-perheeseen maitotilalle Iitin Perheniemeen, valmistui ylioppilaaksi Iitin yhteiskoulusta ja pääsi harastuksensa valokuvauksen pariin harjoittelijaksi *Etelä-Suomen Sanomien* vuonna 1975. Hän sai vakituisen paikan lehdestä varusmiespalveluksen ja lyhyen *Iitin Seutu*-lehdessä vietetyn toimittajapätkän jälkeen. Hän oli *Etelä-Suomen Sanomien* palveluksessa uransa loppuun asti.

Valokuvaamisesta tuli Vesan elämäntyö. Työyhteisönsä arvostamana hän kohosi pian lehden valokuvaosaston esihenkilöksi. Tehtävään, jota hän ei itse pitänyt kovinkaan suuressa arvossa. Hän piti enemmän tekemisestä. Hänet muistetaan toimittajan ja valokuvaajan yhteistyön helppoudesta. Hänelle itselleen arvokkaita muistoja toi-

vat ulkomaan reportaasimatkat esimerkiksi Yhdysvaltoihin **Barack Obaman** vaalikampanjaa seuraamaan.

Vesa Tapiolalla oli myös toinen tärkeä työ. Hän hoiti veljensä kanssa kotitilaansa Iitin Perheniemessä. Maatilalla kasvaneena Vesa oppi ratkomaan kaikenlaisia teknisiä ongelmia. Hän korjasi ja kunnosti läheistensä ja tuttavien autot sekä moottoripyörät, mutta myös kaiken pesukoneista farkkuihin.

Monipuolisen työuran ohella rakkaita Vesalle olivat lapset ja lapsenlapset sekä luonto ja eläimet.

Annikka Tapiola ja Olli Seuri

Kirjoittajat ovat Vesa Tapiolan tytär ja vävy.

Tinkimätön ja ahkera journalisti

TOIMITTAJA HANNU TOIVONEN
12.1.1955 HELSINKI – 20.8.2023 HELSINKI

Seurasta yli 30-vuotisen työuran jälkeen vuonna 2018 eläkkeelle jäänyt **Hannu Toivonen** kuoli elokuussa pitkäaikaiseen sairauteen.

Hannu oli parhaimmillaan reportterina, kun hän uutisoi lukijoille merkittävistä poliittisista tapahtumista. Hannu liikkui aina siellä, missä tapahtui.

Itä-Euroopan mullistukset, Neuvostoliiton hajoaminen ja Viron toinen itsenäistyminen olivat erityisseurannassa. Jälkiseuranta jatkui vuosia myöhemminkin, mihin Hannulla olivat vankkana pohjana omakohtaiset kokemukset.

Hän karkasi sinnikkyyttä ja rohkeutta osoittaen 1980 hetkeksi Puolan salaisen poliisin varjostuksesta, kiipesi korkean verkkoaidan yli ja sai ensimmäisenä länsimaisena reportterina yksityishaastattelun Gdanskien telakan lakkojohtajalta **Lech Wałęsalta**. Hannu jäi tempauksestaan kiinni, sai karkotuksen Puolasta ja yhdeksän vuo-

KUVA: SUSA JUNNOLA

den maahantulokiellon.

Kun panna päättyi, Hannu palasi haastattelemaan Wałęsaa, joka valittiin 1990 Puolan presidentiksi.

Samoin 1988 Hannu raportoi Romanian kansannoususta, vaikka maan salainen poliisi Securitate seurasi ja painosti herkeämättä.

EU, Bryssel ja Strasbourg tulivat Hannulle tutuiksi. Hän teki suomalaismieppien työtä tunnetuksi.

Kuorolaulua harrastanut Hannu oli helposti lähestyttävä, huumorintajuinen ja luotettava kollega. Hän oli työnarkomaani, jolle toimittajan työ muuttui elämäntavaksi.

Hannu Teider

Kirjoittaja on Hannu Toivosen kollega ja ystävä.

Musiikkitoimittaja etsi väsymättä uutta

MUSIIKKITOIMITTAJA JUHANI NIEMI
12.10.1959 TAMPERE – 22.9.2023 TAMPERE

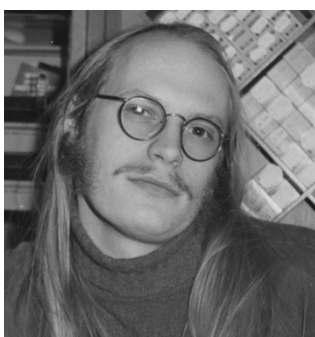
Arvostettu tamperelainen musiikkitoimittaja **Juhani "Jussi" Niemi** kuoli sairaskohtaukseen 22. syyskuuta Tampereella.

Jussi Niemi oli *Soundin* pitkäaikaisin kirjoittaja. Hän oli aktiivisesti mukana lehden avustajakunnassa heti vuoden 1975 ensimmäisestä *Soundista* lähtien aina kuolemaansa saakka.

Hänen ihan ensimmäinen jutunsa syntyi kuitenkin jo pari vuotta aiemmin. Parikymppisenä hän törmäsi Lontoon kaduilla *Hawkin* **Nik Turnerin**, pyysi tältä haastattelua ja lähetti jutun *Soundia* edeltäneeseen *Musa*-lehteen. Siitä lähtien Niemi hengitti paitsi musiikkia myös siitä kirjoittamista.

Vuosikymmenten aikana hän kirjoitti musiikkijuttuja *Soundin* ohella myös *Aamulehden* sekä moniin muihin julkaisuihin. Lisäksi hän suomensi lukuisia musiikkikirjoja.

Jussi Niemeä ajoi loppuun saakka ehtymätön uuden musiikin löytä-

misen nälkä. Koska Jussi Niemi oli yhtä kiinnostunut ihmisistä kuin musiikista, hän oli erinomainen haastattelija.

Genrerajoista hän ei piitannut. Niemi rakasti yli kaiken rytmiä, mistä syystä hänet löysi keikoilta useimmiten eturivistä joraamasta.

Persoonana Niemi oli valloittava, innostava ja intensiivinen. Hän oli oikeudenmukaisuuteen, rauhaan ja rakkauteen vannova ikuinen hippi, jolla oli aina lempeä hymy ja innostunut pilke silmäkulmassa.

Mikko Meriläinen

Kirjoittaja on Soundin päätoimittaja. Lue tekstin pidempi versio: soundi.fi

Yleissivistynyt kuuntelija

TOIMITTAJA MIKKO HUSA
19.6.1962 YLITORNIO – 4.9.2023 TAMPERE.

Aamulehden toimitus menetti maanantaina 4. syyskuuta joukostaan erittäin pidetyn tekijän, kun lehden pitkäaikainen toimittaja **Mikko Husa** nukkui pois kotonaan Tampereella sairauden uuvuttamana. Husa oli kuollessaan 61-vuotias.

Husan työura *Aamulehdessä* oli pitkä ja monipuolinen. Ura käynnistyi kesällä 1994 ja jatkui aina loppuhetkiin saakka. Husa työskenteli *Aamulehdessä* viimeisimpänä urheilutoimituksessa. Mikon vahvuudet niin työ- kuin yksityiselämässä olivat samat. Hän oli äärimmäisen kärsivällinen ja lempeä, hauska, idearikas, helposti innostuva ja pelotta päättömiinkin tempauksiin heittäytyvä.

Mikon monipuolisen työuran taustalla oli muun muassa hänen laaja yleissivistyksensä. Mikon kanssa pystyi käymään pitkiä keskusteluja yhtä hyvin *Viidakon* tähtöistä kuin eduskunnan istunnoista. Hän ei ylenkatsonut ketään,

KUVA: MIISA KAARTINEN/AAMULEHTI

mutta katsoi asioita usein hyvin vinkeästi kulmasta. Erityisen syvälistä tuntemusta Mikolla oli populaarimusiikista ja urheilusta.

Mikko oli mainiota seuraa vapaa-aikanakin. Hän oli kantava voima *Aamulehden* toimituksen Kuulaseurassa, joka järjesti useana vuonna väkevät työntömmittelyt Pyynikillä.

Kun Mikolta kysyi kuulumisia, hän kuittasi ne lyhyesti ja kuin huomaamatta johdatti kyselijän kertomaan itsestään. Kuunteleminen on hyvän toimittajan arvokkaimpia taitoja, ja sen Mikko osasi.

Juha Sihto

Tuulia Kotakorpi

Kirjoittajat ovat Mikon pitkäaikaisia työkavereita Aamulehdestä.

Rakastettu kuvajournalisti ja järjestöaktiivi

VALOKUVAAJA
HANNA-KAISA HÄMÄLÄINEN
16.3.1973 MIKKELI – 29.9.2023 KUOPIO

Muuramelainen kuvajournalisti **Hanna-Kaisa Hämäläinen** kuoli Kuopion yliopistollisessa sairaalassa äkilliseen sairaskohtaukseen. Kuolinhetkellä hänen vierellään oli aviomies, valokuvataiteilija **Marko Hämäläinen**.

Hämäläinen ehti urallaan paljon. Hän työskenteli freelancevalokuvaajana yli 20 vuotta ja hänet tunnettiin etenkin oivaltavista henkilökuvistaan. Myös palkintoja kertyi. Hänet palkittiin muun muassa vuonna 2021 Vuoden kuvajournalisti- ja Vuoden lehtikuva-palkinnoilla.

Hänet tunnettiin myös ahkerana journalismin puolustajana ja järjestöaktiivina. Hän toimi Suomen Freelance-journalistien puheenjohtaja vuodet 2014–2018 ja Journalistiliiton hallituksen jäsenenä ja toisena varapuheenjohtajana vuodet 2018–2022. Liiton valtuuston jäsenenä hän oli vuodet 2013–2018.

Lisäksi hän toimi Suomen Kuvajournalistien puheenjohtajana

KUVA: PETRI BLOMQUIST

kahdesti. Järjestötehtävissään hän edusti ja nosti esiin etenkin naisia, kuvajournalisteja ja freelancereita.

Hämäläinen osoitti omalla esimerkillään todeksi sen, että aito kiltteys voi olla hyve ja kulkea käsi kädessä osaamisen ja tehokkuuden kanssa. Hän kohtasi kaikki ihmiset loputtomalla lämmöllä ja empatialla – niin kuvattavat kuin kollegat, toimeksiantajat ja yhteistyökumppanit. Mikään tilanne tai kohtaaminen ei ollut hänelle toista merkittävämpi.

Hän jättää meille perinnöksi viisautta ja valoa. Häntä jäävät kaipaamaan aviomies, veli perheineen, muut sukulaiset ja läheiset sekä laaja ystäväpiiri ja kollegat.

Maria Markus

Kirjoittaja on SFJ:n puheenjohtaja ja Hämäläisen ystävä.

Suomen ensimmäinen ihmisoikeustoimittaja

KULTTUURITOIMITTAJA
MAILA-KATRIINA TUOMINEN
14.8.1946 YLÖJÄRVI – 14.9.2023 TAMPERE

Aamulehden pitkäaikainen kulttuuritoimittaja ja kriitikko **Maila-Katriina Tuominen** kuoli Tampereella 14. syyskuuta. Hän oli 77-vuotias. Hänen merkityksensä suomalaiselle journalismille oli mittamaton, eikä se mahtunut kulttuurisivujen raameihin.

Maila-Katriina oli edelläkävijä: Jo 1990-luvun lopulla hän kehitti *Aamulehden* Maahanmuuttajateemasivun, jolla käsiteltiin laajasti muun muassa ihmisoikeuksia ja rasismia. Hän työllisti sivun kirjoittajina maahanmuuttajajournalisteja. Tästä työstään Suomen ensimmäinen ihmisoikeustoimittaja sai *Suomen Kuvalehden* journalistipalkinnon vuonna 2003. Tiedonjulkistamisen valtionpalkinnon hän sai vuonna 2006.

Maila-Katriina Tuominen oli

KUVA: RAINE LEHTORANTA/AAMULEHTI

niin visuaalisesti kuin verbaalisesti räiskyvä, kiistatta suuri persoona – mutta ei sellaisella tavalla, joka veisi tilaa muilta. Hänellä oli aina aikaa kannustaa ja mentoroida meitä nuorempia kollegojaan.

Hänen syvin asiantuntemuksensa oli kuvataiteen alueella; hän myös luennoi vuosikymmenten ajan taidehistoriasta Tampereen yliopistossa. Silti hän oli yhtä suvereeni kirjoittaessaan toisesta suuresta rakkaudestaan, kirjallisuudesta.

Johanna Vehkoo

Kirjoittaja oli Tuomisen kollega *Aamulehden* kulttuuritoimituksessa 2003–2009.

KOULUTKSET

RTTL:n Mediaseminaari: Onko media kansallinen turvallisuustekijä?

Pitäisikö Suomen mediaa tukea kuten muissa Pohjoismaissa? Miten taataan suomalaisen median ja demokratian elinvoima? Näihin kysymyksiin haetaan vastauksia seminaarissa, jossa puhujina ovat **Charly Salenius-Pasternak** Ulkopoliittisesta Instituutista, Sitran **Hannu-Pekka Ikäheimo**, liikenne- ja viestintäministeri **Lulu Ranne**, EU- ja kilpailuoikeuteen perehtynyt juristi **Mikko Alkio** ja dosentti **Heikki Hellman** Tampereen yliopistosta. Mukana ovat Ylen toimitusjohtaja **Merja Ylä-Anttila**, APFI ry:n toiminnanjohtaja **Laura Kuulasmaa**, Journalistiliiton puheenjohtaja **Hanne Aho**, Medialiiton toimitusjohtaja **Jukka Holmberg** ja MTV:n uutisten vastaava päätoimittaja **Tomi Einonen**. Seminaarin juontavat toimittajat **Olli Seuri** Yleltä ja **Sari Korpela-Välisaari** MTV:ltä.

Aika: ke 25.10. klo 12.30–16

Paikka: Ravintola Töölön auditorio, Runeberginkatu 14–16, Helsinki

Lisätiedot ja ilmoittautumiset: rttl.fi, 14.10. mennessä

Järjestäjä: RTTL

Queer-näkökulmia laadukkaaseen journalismiin ja viestintään

Tule perehtymään laadukkaaseen, monimuotoisia yleisöjä arvostavan journalismiin ja muun viestinnän elementteihin. Käymme muun muassa läpi esimerkkejä jutuista queer-yleisöjen näkökulmasta. Koulutus sopii teemaan jo perehtyneille ja aiheesta vasta kiinnostuneille. Kouluttajina toimivat tiedetoimittaja, tietokirjailija **Juha Matias Lehtonen** ja kirjailija, toimittaja ja viestinnän asiantuntija **Suvi Auvinen**. Tarjoamme osallistujille pienen vegaanisen iltapalan.

Aika: to 2.11. klo 16.30–18

Paikka: Journalistiliiton toimisto, Säästöpankinranta 2 A, Helsinki

Lisätiedot ja ilmoittautumiset: journalistiliitto.fi/fi/kalenteri, 22.10. mennessä.

Järjestäjä: SJL

RTTL:n koulutusrahaston vuoden 2023 apurahat ovat jäsenten haettavissa.

Haettavissa on 500 ja 800 euron ja enimmillään 2 000 euron apurahoja.

Hakuaika on 9.10.–30.10.2023.

Lisätiedot ja hakemuslomake löytyvät liiton nettisivuilta: rttl.fi

OLISITKO SINÄ UUSI HILLALAINEN?

hilla
group

Kokkolassa Keskipohjanmaa- ja Kokkola- lehtien toimitus etsii kahta

**INNOVATIIVISTA
MONIMEDIA-
TOIMITTAJAA**

liittymään hillalaisten joukkoon.

Ina Mikkola, 32

- Toimittaja, ohjaaja, käsikirjoittaja, kirjailija ja Revolutionista Productions -tuotantoyhtiön toimitusjohtaja.
- Käsikirjoitti ja ohjasi *Syvään päätyyn* -dokumenttisarjan. Tehnyt aiemmin myös sarjat *Ina <3 Suomi* ja *Ina <3 porno*.
- Juonsi ja toimitti *Tilipäivä-* ja *Hullu juttu* -ohjelmia sekä Bassoradion aamulähetystä.
- Julkaissut kirjat *Runkkarin käsikirja* (Into 2020) ja *Valtakirjani* (Into 2021). Tekee *Runkkarin ystäväkirja* -podcastia.

"Tutkailen mediaa paljon siitä näkökulmasta, että mitä näkökulmia, aiheita tai ihmisiä sieltä puuttuu. Se on vaikuttanut kaiken, mitä olen tehnyt", Ina Mikkola kertoo.

Holhoava sävy on mediassa vahingollinen, sanoo toimittaja ja dokumentaristi Ina Mikkola

Ylen musiikkitoimittaja Katri Norrlinin valinta

"Ina Mikkola on rohkea toimittaja, joka tarttuu monipuolisiin aiheisiin omannäköisellä ja omaäänisellä otteellaan, oli kyse toimittajan, kirjailijan tai ohjaajan roolista. Ina <3 Porno ja Ina <3 Suomi -sarjat sukelivat mielenkiintoisilla tavoilla puhuttaviin aiheisiin. Inan ohjaama *Syvään päätyyn* -dokumenttisarja on toisenlainen näyte Inan näkemysellisyydestä ja tavasta luoda sisältöjä, tutkia maailmaa ja raportoida siitä yleisölle – mikä on juuri toimittajan työn ytimessä."

Tällä palstalla Journalisti pyytää ilmiantamaan loistavia alan tuotoksia. Viestiä vie seuraavaksi eteenpäin se, jonka työ esitellään palstalla.

Marja Honkonen, teksti • Liisa Takala, kuva

Toimittaja ja ohjaaja **Ina Mikkola** ideoi, käsikirjoitti, ohjasi ja tuotti kaksi seurantadokumenttia, jotka käsittelevät salaliittoihin uskovia ihmisiä sekä sitä, miten jyrkästi eroavat maailmankatsomukset vaikuttavat ystävyyteen.

Syvään päätyyn -sarjan ensimmäisellä kaudella seurattiin **Anua**, joka antaa ja kokeilee vaihtoehto- ja uskomushoitoja, sekä hänen ystäväänsä **Juhaa**. Toisella kaudella tutustuttiin **Leoon** ja **Mikkoon**. Mikko alkaa uskoa pahaan valtaeliittiin ja suhtautuu epäillen rokotteisiin.

Yle esitti kolmeosaiset dokumenttisarjat syksyllä 2022 ja keväällä 2023. Mikkolan mukaan holhoava ja ylenkatsova sävy on journalismia tehdessä vahingollinen.

"Itseään ampuu nilkkaan, jos käsittelee mitä tahansa aihetta ajatellen tietävänsä itse paremmin. Silloin menettää mahdollisuuden ymmärtää ja havainnoida. Kaikki pitää tietysti voida kyseenalaistaa."

Jotta seurantadokumentti toimisi, Mikkolan piti löytää kiinnostavat ja avoimesti ajatuksistaan puhuvat päähenkilöt.

"Haastateltavien valinta oli paljon vaikeampaa kuin aiemmin tekeissäni ohjelmissa, kuten *Ina <3 pornossa* ja *Ina <3 Suomessa*. Niissä haastateltavia oli kymmeniä. Nyt haastateltavien tarinoiden piti kantaa koko sarjan ajan, vaikka en voinut etukäteen tietää, mihin ne menevät."

Mikkola myös käytti paljon aikaa luottamuksen rakentamiseen.

"Moni vaihtoehtoisten näkemysten puolesta liputtava ajattelee, että valtamedia vääristää ja valehtelee. Anu kuitenkin sanoi luottavansa siihen, että jaan hänen tarinansa ilman agenda."

Toisin kuin aiemmissa tv-ohjelmissaan, *Syvään päätyyn* -sarjassa Mikkola ei itse ole näkyvässä roolissa. Päähenkilöiden uskomuksia kommentoivat vain heidän ystävänsä.

"Teemalle tekee hyvää, että ihmiset saavat puhua omana itsenään ja katsojat tekevät omat johtopäätöksensä. Sarjasta on kuitenkin leikattu pois kaikki sellaiset lääketieteelliset väitteet, jotka voisivat olla vahingollisia tai joita ei ole todistettu", Mikkola kertoo.

Ensimmäisen kaudella Anu osallistuu Brasiliassa kansanparannusremoniaan ja saa allergisen reaktion iholleen sivelystä sammakonmyrkystä.

Mikkolalla oli mukanaan Epipen-lääkekynä, mutta hän päätti harkinnan jälkeen vain dokumentoida tilannetta. Anu vakuutti pärjäävänsä.

"Olimme keskustelleet asiasta ja oli selvää, että hän aikuisena tekee itse omat päätöksensä, ja me tallennamme. Todellisessa vaaratilanteessa olisimme tietenkin puuttuneet siihen." ●

